

POROČILA IN OCENE
RELAZIONI E RECENSIONI
REPORTS AND REVIEWS

Salvator ŽitkoPOROČILO O DELU ZGODOVINSKEGA DRUŠTVA ZA JUŽNO PRIMORSKO
v obdobju 1989–2008

Dvajseta obletnica delovanja Zgodovinskega društva za južno Primorsko je priložnost za kritično oceno dosedanjega dela, kakor tudi za pogled v prihodnje naloge in izzive, ki so pred nami.

Dvajset let je, merjeno v dimenzijah človeškega življenja, relativno kratko obdobje, ki je predvsem povezano z mladostnim zagonom, prvimi spoznanji in izkušnjami, v delovanju društva pa že lahko govorimo o kontinuiteti, globoki vpetosti v čas in prostor in pomembnem poslanstvu, ki ga je društvo v vsem tem času nenehno opravljalo.

Dosedanje delovanje društva bi lahko razmejili na dve daljši obdobji: prvo, lahko bi rekli pionirsko obdobje, je razpeto med leta 1989 in 1995/96 in drugo po tem letu, ko se je formiralo Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije v Kopru in kasneje Univerza na Primorskem.

Težko bi dejali, da je šlo pri ustanovitvi Zgodovinskega društva za južno Primorsko za nekakšno kontinuiteto povezano z delovanjem Zgodovinskega društva Jugoslovanske cone STO v letih 1950–1954 oziroma kasnejšimi pobudami, ki so se zrcalile v izdajanju Zbornika za humanistične, naravoslovne in družboslovne raziskave *Slovensko morje in zaledje* v letih 1977–1984, čeprav smo v poročilu o 1. občnem zboru našega zgodovinskega društva zapisali, da je po smrti dr. Miroslava Pahorja leta 1981, kot sta v posebni primorski številki *Kronike* (št. 1–2, leto 1989, letnik 37) ugotavljala urednika Marjan Drnovšek in Stane Granda, v znanstveni publicistiki na obalno-kraškem območju nastalo nekakšno zatišje, ki je postajalo čedalje neprijetnejše, tembolj zato, ker se je v tistih letih izoblikovala nova generacija zgodovinarjev in drugih znanstvenih delavcev, ki so čutili potrebo po bolj sistematičnem in skupnem raziskovalnem delu, zato tudi danes menimo, da je bil nastanek društva predvsem plod in rezultat teh želja in hotenj.

Takratno obdobje je bilo samo po sebi tako v širšem nacionalnem kot v južno-primorskem prostoru v mnogočem prelomno in odločujoče. Južnoprimorska regija, zlasti njen obalni oziroma istrski del, ki je bil stoletja odrezan od svojega naravnega zaledja in vpet v različne politične sisteme in kulturne tokove, je bil zaradi velikih etničnih, gospodarskih in političnih sprememb v nenehnem iskanju nove identitete in vloge v širšem mediteranskem prostoru. Prebivalstvo, ki se je po velikih migracijah v zadnjih desetletjih v večji meri ustalilo, je za tesnejše zlitje z novim okoljem potrebovalo dodatno izobraževanje, predvsem pa spoznavanje specifičnih oblik zgodovinskega razvoja svojega območja.

Skoraj neizbežno je zato postalo formiranje društva, ki bi zlasti na področju humanističnih ved zapolnilo veliko praznino in vrzel, ki jo je bilo čutiti tako na področju znanstveno-raziskovalnega kot vzgojno-izobraževalnega dela.

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko je bilo tako eno zadnjih zgodovinskih društev, ki je nastalo v okviru takratne Zveze zgodovinskih društev Slovenije. V izčrpnem poročilu s 1. občnega zbora (25. avgusta 1989, objava v Primorskih srečanjih, št. 100/89 in v Zgodovinskem časopisu 43, 1989, št. 3), ki ga je pripravil dr. Darko Darovec, tajnik in gonilna sila društva od njegove ustanovitve dalje, se že nakazujejo nekatere konceptualne usmeritve in težnje, ki so dejavnost društva v naslednjih letih utirile na dve temeljni področji: založniško-publicistično dejavnost z izdajanjem interdisciplinarne revije *Annales/Anali Koprškega primorja in bližnjih pokrajin* (1991), kot se je sprva imenovala, *Knjižnice Annales* (1992) in zgodovinske revije *Acta Histriae* (1993), hkrati pa, kot smo zapisali v predgovoru k 1. številki *Acta Histriae*, naj bi bila druga osnovna dejavnost društva organizacija mednarodnih znanstvenih srečanj zgodovinarjev.

Najprej si je morala utreti pot znanstvena periodika oziroma revija *Annales*, zato smo ji morali že v prvih številkah dati ustrezno vsebino in podobo in v uvodni besedi 1. št. zapisali, da bo vsebinsko zbornik posegal na različna raziskovalna področja tako humanističnih kot družboslovnih in naravoslovnih ved na območju občin Koper, Izola, Piran, Sežana, Postojna, Ilirska Bistrica, zajemal pa bo še tržaško pokrajino in bližnje predele hrvaške Istre. Veliko pozornosti naj bi posvečali tudi vprašanjem morja, slovenski pomorski problematiki in ekologiji ter aktualni problematiki in problematiki polpreteklega časa, saj naj bi bile te teme, kot smo bili prepričani, zaradi svoje razgibanosti hvaležne in zanimive za strokovno obdelavo. Izrazili smo prepričanje, da naj bi taka vsebinska zasnova ustrezala čim širšemu krogu sodelavcev in bralcev in da naj bi *Anali* izpolnili dobršen del nalog in zahtev, ki nam jih je narekoval tedanji čas in prostor. Seveda smo morali uspešno poslanstvo zbornika pogojevati s pritegnitvijo najširšega kroga sodelavcev in z ustrezno vsebino, ki naj bi jih pritegnila in motivirala ter posledično zajela tudi dovolj širok bralcev in poznavalcev tega območja.

Že po izidu 3. številke *Analov* leta 1993 se je pokazala njihova sinergija pri oblikovanju potencialnega znanstvenega kadra na širšem obalnem prostoru. Z veliko mero prožnosti in interdisciplinarnega pristopa je uredništvo pod vodstvom Darka Darovca znalo in uspelo pritegniti k sodelovanju tako obalne kot druge slovenske in tuje strokovnjake. Verjetno je ravno taka usmeritev zbornika pripomogla, da je že s 3. številko prerasel lokalni oziroma regionalni okvir in se uvrstil v sofinanciranje tedanjega Ministrstva za znanost in tehnologijo ter Ministrstva za kulturo Republike Slovenije. Ob tej priložnosti pa smo znova poudarili, da so *Anali* zrasli in se afirmirali s pomočjo in ob podpori obalnega prostora, zlasti tedanje Občine Koper, nekdanje Skupnosti obalnih občin, Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete v Ljubljani in številnih sponzorjev, med katerimi je častno mesto zavzemala Zavarovalna družba Adriatic, kasneje pa Banka Koper.

Od prvih edicij znanstvene periodike, ki se je sčasoma razvejala in razširila ter dandanes s kakimi 150 enotami predstavlja obsežen korpus znanstvene publicistike s širokim krogom strokovnih sodelavcev, potrebnimi referencami in priznanji v širokem mednarodnem prostoru, je torej dolga, naporna in uspešna pot, ki je v letu 2008 končno privedla do tega, da je revija *Annales, Series historia et sociologia* vključena v *Arts and Humanities Citation Index* prav tako revija *Acta Histriae*, ki je vključena še v *Social Sciences Citation Index*. *Social Scisearch* in *Journal Citation Reports / Social Sciences Edition*.

Ravno tako je za nami dolga, naporna in uspešna pot v organizaciji mednarodnih srečanj zgodovinarjev in strokovnjakov drugih humanističnih strok od prve, odmevne okrogle mize decembra 1991 leta z naslovom *Enotna in/ali neenotna Istra*, ki je potekala v Kopru, pa zatem 21. februarja 1992 v Miljah, do prvega pravega mednarodnega sestanka zgodovinarjev v Kopru od 10. do 12. junija 1993 na temo *Istra in Beneška republika: ustanove, pravo, uprava*, ob katerem smo izrazili željo, da bi naj taka srečanja postala vsakoletna in bi se odvijala na slovenski oziroma italijanski strani z možno pritegnitvijo hrvaške strani v naslednjih letih. S to vizijo se je Zgodovinsko društvo odločilo prevzeti organizacijo rednih zgodovinskih simpozijev oziroma strokovnih srečanj in pritegniti k sodelovanju vrsto zgodovinarjev in drugih strokovnjakov, ki so se usmerjali predvsem v raziskave beneškega obdobja, ki je v Istri in Dalmaciji ob več kot petstoletni dominaciji zapustilo globoke sledove tako na kulturnem področju kot v načinu življenja, v jeziku, običajih, stavbarstvu pa tudi na ekonomskem, političnem in pravnem sistemu.

Študijska srečanja, ki so torej že z letom 1993 prerasla v mednarodne znanstvene simpozije oz. konference, na katerih smo obravnavali nekatera pomembnejša vprašanja pravnega, kulturnega, družbenega, jezikovnega, gospodarskega in političnega značaja širšega mediteranskega prostora, so kasneje z ustanovitvijo Znanstveno-raziskovalnega središča v Kopru prerasla v obravnavo nekaterih pomembnejših socioloških in antropoloških tem, kot npr. *Čast: identiteta in dvoumnost neformalnega kodeksa (Sredozemlje, 12.–20. stoletje)* (november 1999), *Govorica nasilja* (oktober 2001), *Zločini brez žrtev, žrtev v scenariju kazenskega procesa* (oktober 2003), *Retorike deviantnosti: kriminalci, izobčenci in devianti skozi zgodovino* (oktober 2005), *Interpreti kultur* (september 2007).

Posebno pozornost smo posvečali tudi nekaterim vidnejšim osebnostim ožjega istrskega prostora ali pa sosednjega Trsta, ki so s svojim delom zapustili sledove v širšem evropskem prostoru, npr. Gian Rinaldu Carliju z organizacijo mednarodnega simpozija z naslovom *Veliki reformator 18. stoletja Gian Rinaldo Carli med Istro, Benetkami in Cesarstvom* oktobra 1995, koprskemu protestantskemu škofu Petru Pavlu Vergeriju ml., ki smo mu oktobra 1998, ob 500-letnici rojstva, posvetili mednarodni simpozij z naslovom: *Peter Pavel Vergerij ml. polemični mislec v Evropi 16. stoletja*, medtem ko so drugi vidnejši protagonisti novejšje primorske zgodovine

kot npr. *Josip Agneletto*, *Josip Vilfan*, *Franjo Ravnik* in nekateri drugi predstavljeni v seriji Knjižnice Annales.

Tako Zgodovinsko društvo kot Znanstveno središče sta bila pozorna do nekaterih vidnejših dogodkov in mejnikov v daljni ali bližnji preteklosti primorskega in ožjega istrskega prostora, kot je npr. *Rižanski placit* leta 804, ki smo mu posebno pozornost posvetili že z objavo prispevkov z mednarodnega srečanja zgodovinarjev, arheologov in lingvistov maja 1993 na Kortini pri Sv. Antonu, ponovno pa novembra 2004 s pripravo mednarodnega znanstvenega sestanka z naslovom *Istra med Vzhodom in Zahodom. Ob 1200-letnici Rižanskega zbora*. Na podoben način smo z mednarodno znanstveno konferenco oktobra 2000 obeležili *1400-letnico Koprške škofije in omembe Slovanov v Istri*. Iz novejšje zgodovine Primorske smo septembra 1997 pripravili mednarodno konferenco z naslovom *Pariška mirovna pogodba, nova jugoslovansko-italijanska meja in priključitev Primorske k Sloveniji*, oktobra 2002 simpozij z naslovom *"Dan prej" in odhod zadnjega vojaka JLA z ozemlja Republike Slovenije. Ob deseti obletnici samostojnosti Republike Slovenije*, oktobra 2004 mednarodni sestanek *Primorska od kapitulacije Italije 1943 do Londonskega memoranduma leta 1954* in novembra 2005 mednarodni znanstveni simpozij z naslovom *Osimska meja / jugoslovansko-italijanska pogajanja in razmejitev leta 1975*. S hrvaškimi in francoskimi zgodovinarji smo v Kopru in Zadru decembra 2005 pripravili mednarodni simpozij *Dvestoletnica Napoleonove vladavine ob vzhodnem Jadranu* in junija 2007 tudi sodelovali na predstavitvi zbornika na pariški Sorboni. Novembra 2007 je sledil še mednarodni znanstveni sestanek z naslovom *"Železna cesta": 150. obletnica južne železnice*.

Razvejana dejavnost Zgodovinskega društva za južno Primorsko je že v letih samostojnega delovanja zahtevala vedno več organizacijskih in finančnih naporov, sodelovanje z domačimi in tujimi znanstvenimi ustanovami in univerzami pa je čedalje bolj izpostavljalo vprašanje reciprocitete in nenazadnje tudi vprašanje razvojne strategije in nadaljnjih usmeritev. Ob oblikovanju sklepov in stališč v zvezi z možnim prenosom dela društvene dejavnosti (zlasti publicistično-založniške) na ustanavljajoči se Inštitut za mediteranske in istrske študije jeseni leta 1994 oziroma Znanstveno raziskovalnega središča v letu 1995, se je ob tendenciozni dikciji po soustanoviteljstvu revijalnega tiska celo nakazovala možnost prekinitve društvene dejavnosti in izničenja vsega njegovega dotedanega delovanja.

Le z velikimi napori, enotnostjo in nesebično podporo nekaterih vidnih strokovnjakov s področja naravoslovnih in družboslovnih znanosti, ki so že v tistih letih sodelovali v uredniških odborih Analov in revije Acta Histriae ter z ustrezno kadrovsko zasedbo Znanstveno-raziskovalnega središča v Kopru februarja 1996, je bilo možno premagati krizo in vzpostaviti nova, ustrežnejša formalno-pravna razmerja med obema partnerjema, ki so se nakazala s pogodbo o soizdajateljstvu, ki tako ostaja trdna in najustreznejša oblika sodelovanja vse do danes.

Direktor Znanstveno raziskovalnega središča Koper, dr. Darko Darovec je tako v 15. številki Glasnika ZRS Koper leta 2002 lahko napisal: Založniška dejavnost ZRS Koper, ki se opravlja v uspešno zastavljeni simbiozi z Zgodovinskim društvom za južno Primorsko in je s tega vidika tako tudi ustvarjal en zglede medinstitucionalnega povezovanja in sodelovanja, s svojimi izkušnjami (izdajanje periodike, znanstvene revije *Annales* in *Acta Histriae*, monografskih znanstvenih in strokovnih knjig v okviru zbirke Knjižnica *Annales*) in kadrovske zasedbe lahko postane temeljna založniška dejavnost Univerze na Primorskem. Do uresničitve te napovedi je dejansko prišlo leto kasneje s formalno ustanovitvijo Primorske univerze, katere članica je postalo tudi ZRS Koper, posredno pa se je v njenem okrilju znašlo tudi Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.

S pogodbo o soizdajateljstvu revije *Annales* in zbornika *Acta Histriae* leta 1996 oziroma Aneksa k pogodbi leta 1997, se je Zgodovinsko društvo nekoliko razbremenilo zahtevnega, naporega in obsežnega redakcijskega in organizacijskega dela, povezanega z založniško-publicistično dejavnostjo in se v večji meri posvetilo drugim oblikam dejavnosti, zlasti predstavitev knjižnih novosti tako lastne založbe *Annales* kot drugih založb oziroma avtorjev, ki so s svojimi raziskavami posegli v ožji oziroma širši prostor Slovenske Istre, Trsta in severnega Jadrana. Predstavitve so potekale tako v Kopru, Izoli, Piranu kot v Ljubljani, Buzetu, Pulju, na Reki, v Trstu, Rovigu itd.

V okviru Zgodovinskega društva je v sodelovanju s Primorskim informacijskim ateljejem (PINA) v Kopru in ob finančni podpori Open Society Institute Slovenia in Občine Koper že od leta 1997 potekala sezona *Pininih Akademij* z vrsto kritičnih in provokativnih predavanj oziroma diskusij na temo identitete, deprivilegiranih skupin, kulture bivanja in "ženskega vprašanja". Dejavnost Pinine Akademije sta vrsto let uspešno vodili Vida Rožac Darovec in Mateja Sedmak, pod okriljem Zgodovinskega društva pa so se že leta 1994 pričeli Poletni tečaji slovenskega jezika na slovenski obali "*Halo, tukaj slovenski Mediteran*", ki so se jih udeleževali tudi raziskovalci iz sosednjih držav, kot npr. Italije, Hrvaške, Avstrije, Švice, ZDA, Kanade itd. Z leti se je oblikoval Izobraževalni center Modra s ciljem pripravljati Poletne tečaje in jih ohranjati na takšni ravni, da bi se lahko vključili v neko širšo izobraževalno ustanovo, kar se je zgodilo leta 1997, ko je kot soorganizator nastopilo Znanstveno-raziskovalno središče Koper, ki je z letom 1998 postalo glavni organizator tečajev.

Leta 1997 je društvo v skladu z novim zakonom o društvih pripravilo predlog novega statuta, ki ga je na podlagi dopolnil pristojnega urada dokončno sprejel Občni zbor društva na svoji seji 13. novembra 1998 in ga v prečiščenem besedilu objavil v 12. številki revije *Annales / Anali za istrske in mediteranske študije*, Koper 1998.

Ob deseti obletnici Zgodovinskega društva leta 1999 smo lahko v 16. številki revije *Annales – series historia et sociologia*, 9, 1999, 1 torej upravičeno zapisali: "*Če se danes z 10-letne časovne distance ozremo na prve korake Zgodovinskega društva*

za južno Primorsko, ki je bilo ustanovljeno 2. marca 1989, se domala v celoti potrjuje umestnost in neizbežnost njegove ustanovitve, predvsem pa programske usmeritve. Že v prvih letih delovanja se je pokazala njegova združevalna in povezovalna moč tako znotraj obalnega kot širšega prostora. Z veliko mero prožnosti in interdisciplinarnega pristopa je Izvršilni odbor društva znal in uspel pritegniti k sodelovanju slovenske pa tudi tuje (zlasti hrvaške in italijanske) raziskovalce, ki delujejo v mediteranskem prostoru oziroma se z njim znanstveno in strokovno ukvarjajo". Verjetno se lahko z enako dobrimi občutki tudi ob letošnji dvajseti obletnici Zgodovinsko društvo z zadovoljstvom ozre na prehojeno pot, hkrati pa v sodelovanju z Znanstveno-raziskovalnim središčem v Kopru v okviru Univerze na Primorskem ter kulturnimi in znanstvenimi ustanovami obalnega in širšega prostora z optimizmom zre v prihodnost ter gradi in razvija svoje poslanstvo in dejavnost.

Ob dvajsetletnici so bili na jubilejnem Občnem zboru 24. novembra 2008 izvoljeni tudi novi organi društva. Za predsednika je bil za novi štiriletni mandat ponovno izvoljen Salvator Žitko, izvršilni odbor pa sestavljajo še Flavij Bonin (podpredsednik), dr. Darko Darovec (tajnik), Alenka Obid (blagajnik), dr. Darja Mihelič, dr. Aleksej Kalc, Tomo Šajn, Vida Rožac Darovec. Člani nadzornega odbora so postali: Zdenka Bonin, dr. Egon Pelikan in mag. Radovan Cunja, častnega razsodišča pa Leander Cunja, dr. Avgust Lešnik in mag. Nadja Terčon.

Maja Polić

POVIJESNO I DRUGO ZNANSTVENO I STRUČNO BOGATSTVO na stranicama 25 svezaka časopisa *Rijeka* Povijesnoga društva Rijeka (1994.–2007.)

Rijeka, bez sumnje, ulazi u red gradova Republike Hrvatske koji se mogu podičiti uistinu bogatom ali i burnom poviješću. Današnji prostorni izgled poprimila je tek 1947. godine, na temelju odluka Pariške mirovne konferencije, po ujedinjavanju negdašnje stare Rijeke, stasale desno od potoka Rječine te mladoga Sušaka, grada na lijevoj obali utoka navedena potoka u Riječki zaljev Jadranskoga mora. Zbog toga, novi grad je na novi način plijenio i danas plijeni pažnju mnogih hrvatskih i stranih znanstvenika, stručnjaka, publicista, književnika koji su svoje radove publicirali u različitim edicijama, a oni, pak, većeg obima, pretakani su i u zasebna djela, i to na više jezika.

Kako je vrijeme odmicalo sve se više javljala potreba za edicijom posvećenom isključivo cijeloj Rijeci i njezinoj užoj okolici, budući da do tada nije bilo nikakve edicije (za Rijeku i šire riječko područje od 1995. god. izlazi i godišnjak *Sv. Vid.*

Zbornik), dok je za istočni dio grada već izlazila *Sušačka revija* (od 1993.). Zapadni dio grada, koji je povijesno pripadao Kastavštini, tretirao se u *Zborniku Kastavštine* (od 1978. do 1981., pa ponovno od 1995.). Stoga je 1994. god. Povijesno društvo Rijeka spremno dalo pozitivan odgovor na ta očekivanja oformivši plan za izdavanje publikacije. Naime, to je Društvo osnovano već 1952. godine, te je zajedno s Povijesnim društvom Istre (Pula) ediralo zajednički *Jadranski zbornik* (zadnji je svezak br. 14 objavljen 1990/91. godine).

Novi časopis s imenom *Rijeka*, ima na čelu Urednički odbor: glavni urednik je akademik Petar Strčić, predsjednik Društva, i sadašnji voditelj Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci i u Puli, zatim, odgovorni urednik je mr. sc. Darinko Munić, asistent, tadašnji upravitelj Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci, te tajnik Ljubomir Petrović, prof., savjetnik Ustanove "Ivan Matetić Ronjgov" u Ronjgima (Općina Viškovo kod Rijeke) u miru (od 2007. god. tajnica je Maja Polić, prof., asistentica Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci). Časopis započinje donositi znanstvene i stručne radove prvenstveno o povijesnom, potom i gospodarskom, pravnom, crkvenom, književnom, prosvjetnom i inom razvoju Rijeke i uže okolice. Ustanovljene su i stalne rubrike, u kojima je započeto objavljivanje priloga brojnih domaćih i stranih autora koji prate aktualna riječka i druga zbivanja na hrvatskoj i stranoj znanstvenoj i kulturnoj sceni. Pojedini svesci obogaćeni su i povremenim rubrikama, ovisno o intenzitetu događanja, a neki su svesci istodobno i posebna izdanja, knjige. Potrebno je spomenuti da su radovi kategorizirani u skladu s propisima, sadrže uvodni sinopsis i sažetke na talijanskome i engleskom jeziku, a povremeno i na njemačkome i francuskome jeziku. Posljednjih nekoliko brojeva završava uputama suradnicima o načinu pripremanja rukopisa. Časopis je financiran od Grada Rijeke, Primorsko-goranske županije, a povremeno i od Ministarstva znanosti. U načelu, izlazi dva puta godišnje.

Dajemo po godinama pregled sadržaja pojedinih svezaka – u 13 godišta objavljeno je 25 svezaka; od toga je nekoliko dvobroja.

Godina I., sv. 1., 1994. Nakon uvodne riječi glavnog urednika, dr. sc. Petra Strčića iz Zagreba, nalazi se blok s razrađenim referatima znanstvenog skupa koji je pod nazivom *Hrvatska Rijeka* održan 27. studenog 1991. godine; drugi dio referata sa skupa tiskan je u slijedećem, 2. svesku *Rijeke*. Časopis je započet uvodnom riječju akademika Luje Margetića, povjesničara i pravnog povjesničara iz Rijeke, tada pročelnika Razreda za povijest Matice Hrvatske u Rijeci. *Glose o Rijeci* dao je akademik Nedjeljko Fabrio, književnik i književni povjesničar (Zagreb), istaknuvši kao najznačajnije kvarnersko-primorske kulturne djelatnike u XX. stoljeću, čak i kao nadregionalne, pisce Viktora Cara Emina, Nikolu Polića i Dragu Gervaisa te dvojicu glazbenika jednako tako značajnih, Lovru Matačića i Borisa Papandopula. Dr. sc. P. Strčić, *Osnovne odrednice u povijesti Rijeke*, donosi sažetu sintezu riječke povijesti, i to od prapovijesti do 90-ih godina XX. stoljeća, s osvrtom na najbitnije političke,

gospodarske, kulturne događaje i značajke. Akademik L. Margetić, *Antička Tarsatica i počeci Rijeke*, prikazuje razvoj toga grada kao riječke osnovice, od razdoblja antike do prvog spomena imena već tada relativno značajnog trgovačkog centra tadašnje Rijeke, koncem XIII. stoljeća. Mr. sc. Darinko Munić (Rijeka) autor je priloga *Rijeka i njezini stanovnici tisućčetiristotih godina* posvećenog pučanstvu negdašnje Rijeke i utjecaju koji su na nju imale promjene gospodara. Drugi rad kojim se predstavio dr. sc. P. Strčić, *Rijeka od kraja XVIII. stoljeća do 1918. godine. Prilog za nacrt povijesne sinteze*, još je jedan uvid u utjecaj visoke politike u politički burnom XIX. stoljeću, koje je tadašnju Rijeku iznjedrilo u vrh lučko-industrijskih gradova Europe, te daje pregled djelovanja i pojedinaca koji su u Rijeci obilježili to razdoblje. Kronološki nastavak predstavlja uradak dr. sc. Bosiljke Janjatović (Zagreb), *Rijeka u razdoblju 1918.–1941. godine*, koji apostrofira tadašnje temeljne političke probleme i previranja, posebice D'Annunziju riječku "pustolovinu", kada su po prvi put na svijetu korištene fašističke metode, i to upravo u tadašnjoj Rijeci. Slijedi prilog *Rijeka u Drugom svjetskom ratu (s obzirom na međunarodne odnose)* Antuna Girona (Rijeka), u kojem je prikazano konačno razrješavanje njenoga državnopravnog statusa, u korist matice domovine Hrvatske. Analizu nacionalne strukture gradskog pučanstva daje *Prilog poznavanju demografskog razvoja grada Rijeke tijekom posljednja tri stoljeća* prof. dr. sc. Nikole Stražičića (Rijeka). Gospodarski razvoj tadašnje Rijeke, kao važnoga pomorskog i trgovačkog emporija, podložnog utjecaju stranih upravno-političkih moćnika, dao je prof. dr. sc. Igor Karaman (Zagreb), *Značenje Rijeke u gospodarskoj povijesti Hrvatske*. Posljednji je prilog prof. dr. sc. Vinka Tadejevića (Rijeka), *Poljoprivredno gospodarstvo Rijeke*; autor razmatra to područje s obzirom na povoljne prirodne uvijete za proizvodnju u neposrednom zaleđu, te na posljedice procesa deagrarizacije i urbanizacije.

Godina I., sv. 2., 1994. Nastavlja se s objavljivanjem razrađenih priopćenja na spomenutom znanstvenom skupu. U prvome članku prof. dr. sc. Ive Lukežić (Rijeka), *Riječka čakavština i njezina sudbina*, razmatra se hrvatski idiom sjevernočakavskoga ekavskog govornog tipa pod imenom *čakavizam*, koji se u nekadašnjoj Rijeci koristio u svakodnevnoj komunikaciji. Slijedi članak prof. dr. sc. Milorada Stojevića (Rijeka), *Glagoljica u Rijeci*; riječ je o najvažnijim primjerima tekstova što su nekada u gradu pisani glagoljicom i koji nedvojbeno svjedoče kako je Rijeka bila značajno glagoljaško, hrvatsko središte. Prof. dr. sc. Mirjana Strčić (Rijeka), *Hrvatska književnost Rijeke novijeg razdoblja, prilog za nacrt sinteze*, ističe kontinuitet hrvatskoga stvaralaštva u toj oblasti te ukazuje na temeljne elemente koji su, svakako, bili ključni da Rijeka postane i snažan književni centar. O ukidanju hrvatskih škola u Rijeci i uvođenju dva nova školska sustava kao posljedice mađarsko-autonomaške uprave govori tekst prof. dr. sc. Milivoja Čopa (Rijeka), *"Novi list" protiv tuđinske odnarođivačke odgojne politike u Rijeci od 1900. do 1914. godine*. Pregled triju empirijskih istraživanja, temeljenih na različitim uzorcima i metodama te isti-

canje zahtjeva za osnivanjem Centra za jezična istraživanja u Rijeci izložila je prof. dr. sc. Zdenka Gudelj-Velaga (Rijeka), *Idiomatska raslojenost riječke komunikacijske prakse*. Posljednji u rubrici je koautorski članak mr. sc. Marije Riman i o. Antuna Kinderića (Rijeka), *Prilog građi za glazbenu povijest Rijeke*, a sadržaj se zasniva na relevantnim podacima o vidovima glazbene kulture Rijeke kroz stoljeća, te je posebice istaknuto glazbeno obrazovanje.

U rubrici PRIKAZI, OSVRTI, BILJEŠKE, IZVJEŠTAJI nalaze se uradci čak 19 znanstvenika. Vesna Munić (Rijeka), *Fluminensia (I–IV/1991–1993) i Jedanaest zlatnih čičaka. Uz jednodnevnu izložbu Vladimira Potočnjaka*; Julija Lozzi-Barković (Rijeka), *Radmila Matejčić, Kako čitati grad. Rijeka, jučer, danas, i Prošlost i sadašnjost Trsatskog svetišta (Dometi, XXIV, br. 1/2/3, Rijeka, 1991)*; Igor Žic (Rijeka), *Zbirka starih majstora Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci*; Snježana Hozjan (Zagreb), *Marija Turk, Fonologija hrvatskog jezika (Raspodjela fonema) i Iva Lukežić, Čakavsko ikavsko – ekavski dijalekt*, Mirjana Strčić, *Milan CRNKOVIĆ, Riječke teme. Književne studije, eseji, kritike*; Petar Strčić, "Naše more", 5/6, 1993, kao jubilarni broj (40 godišta) i *O putopisu Josipa Hosta istočnojadranskom obalom 1801–1802.*; Biserka Petrović (Rijeka), *Milan Nosić, Josip Završnik*; Antun Giron, *Popreko po kastafčine (Novi svezak Zbornika "Ivan Matetić Ronjgov")*; Darinko Munić, *Danilu Klen u spomen, Povratak korijenima grada – Živa baština dr. Vande Ekl i Crkva Sv. Vida dr. Radmile Matejčić*; Jadranka Kaloper-Bakrač (Rijeka), *Popis glagoljskih spisa u franjevačkom samostanu na Trsatu i Otkupljena rukopisna ostavština dr. Rikarda Lenca*.

Godina II., sv. 1–2, 1995. U prvoj cjelini pod nazivom RASPRAVE I GRAĐA, objavljen je vrlo opsežan rad *Zaobići Ingridstellung. Riječko područje u završnici Drugoga svjetskog rata* dvojice povjesničara, dr. sc. Petra Strčića i Antuna Girona. U prvome poglavlju *Rasprave* obrađeno je djelovanje 4. armije JA u dvjema operacijama, Ličko-primorskoj i Riječko-tršćanskoj, koje su bile bitne za konačno oslobođenje riječkoga, ali i ostaloga južnoslavenskog te tršćanskog područja. Potom slijedi poglavlje *Građa*, s brojnim dokumentima na temelju kojih su autori obradili ovo do tada – na ovakav historiografski način – neobrađeno poglavlje riječke povijesti. Ističemo: ovaj arheografski i znanstveni, vrlo opsežan tekst objavljen je i kao posebno izdanje Društva, sv. 4, te su autori, štoviše, za njega dobili i Nagradu grada Rijeke.

Druga cjelina, PRIKAZI, OSVRTI, BILJEŠKE, IZVJEŠTAJI započinje izvještajem Petra Strčića, *Počasni doktori Sveučilišta u Rijeci, Doctores Honoris Causa – Akademik Lujo Margetić i akademik Milan Moguš i Bože Mimica o numizmatičkoj prošlosti Dalmacije*. Zatim, Višnja Karković (Rijeka), *Senjski glagoljski misal 1494.*, *Časopis Dometi 2, 1993.* i *Izložbe u Pomorskom i povijesnom muzeju*; Diana Stolac (Rijeka), *Raj duše Nikole Dešića iz 1560. godine, Brašno duhovno Nikole Hermona Riječanina i Hrvatski filološki skup u Rijeci*; Ljerka Žic (Rijeka), *Renata Sam: Zaj-*

čeva Zbirka "Novomu proljeću", Treća knjiga Zbornika Kastavštine i Ivan Matetić Ronjgov, Zbornik radova, sv. IV., Rijeka 1995.; Darinko Munić, Izvori za srednjovjekovnu povijest Rijeke, Istre i kvarnerskih otoka; Vesna Munić, Boris Vižintin "Josip Moretti Zajc"; Snježana Hozjan, Zlatko Vince o Dragutinu Parčiću kao leksikografu; Manon Giron (Rijeka), 225 godina osnovnog školstva u Kastvu; Antun Giron, Novi prilozi povijesti grada Rijeke, Prvi svezak Bakarskog zbornika i Korijeni vremena prošlog; Josip Miličević (Rijeka), Narodni život i običaji otoka Krka, knj. 1 i 2, Krčki zbornik, sv. 32 i 33, Posebno izdanje, sv. 26 i 27, Povijesno društvo otoka Krka; Lada Badurina (Rijeka), Fluminensia 1/1995, Liburnijske teme 7 i Riječki filološki dani 1994; Višnja Karković, Izložbe u Pomorskom i povijesnom muzeju; Ljubomir Petrović (Rijeka), Redovna skupština Povijesnog društva Rijeka.

Godina III., sv. 1., 1996–1997. Uredništvo je u cijelome ovom svesku objavilo prvi dio značajne rasprave *Numizmatička povijest Rijeke*, numizmatičara i kulturnog djelatnika Bože Mimice, profesora u Rijeci. Prvi puta na jednome mjestu dan je prikaz kovanog i papirnato novca koji je kolao na području današnje Rijeke. Imenima vladara uz svaku kovanicu, autor donosi povijesni kontekst što, svakako, djelo čini razumljivijim te interesantnijim.

Godina III., sv. 2., 1996–1997. Objavljen je drugi dio knjige *Numizmatička povijest Rijeke*. Treba reći da su obje opsežne cjeline potom objavljene kao knjiga, za koju je 1997. god. autor B. Mimica dobio godišnju Nagradu grada Rijeke.

Cjelina OSVRTI, BILJEŠKE ovog puta donosi čak 59 referenci. Dr. sc. Petar Strčić, *Otkriven još jedan Frankopan (15. st.)*; *Arhivi i sukcesija bivše SFRJ*; *Arhivski inventar o počecima austrijske vladavine u cijeloj Istri 1813.–1814.*; *Inventar Spinčićeve rukopisne ostavštine*; *Slovenski "Vodnik" o građi u središnjem Državnom arhivu Italije*; *Novi priručnik o latinskoj paleografiji hrvatskoga srednjovjekovlja*; *Šanjekova kronologija hrvatske i svjetske povijesti (1996.)*, *Pretisak Fosterova heraldičkog rječnika*; *Engleski zbornik o heraldici (1993.)*; *Katalog izložbe bakarskih grbova*; *Senjski grbovi (B. i E. Ljubović, 1996.)*; *Zagrebačka izložba i katalog V. Brajkovića o grbovima, grbovnicama i rodoslovljima (1995.)* i *Hrvatski povijesni zemljovid (1994.)*. Mr. sc. Darinko Munić, *Povijest obitelji Rattkay*; *Kastavski tro-list*; *Izbor povijesnopравnih studija L. Margetića O Istri i Kvarneru i Rijeka: Baština za budućnost*. Dr. sc. Ivan Mirnik (Zagreb), *Djelo B. Mimice o numizmatičkoj prošlosti Rijeke*. Dr. sc. Petar Strčić, *Mimičina numizmatička povijest Hrvatske*; *Mimičina numizmatička povijest Dubrovnika*; *Mimičina numizmatička povijest hrvatskoga ranosrednjovjekovlja*; *Mimičina numizmatička povijest Rijeke*; *Dolenčeva hrvatska numizmatika*; *Zbornik radova s prvoga numizmatičkog kongresa u Hrvatskoj*; *Novi svezak numizmatičkog časopisa*; *"Loretske teme" I. Prijatelj-Pavičić*; *Bleiburška tragedija (Z. Dusper)*; *Ličko ratište u Domovinskom ratu (V. Jurković)*; *Zdravstvena zaštita u Domovinskom ratu (D. Jakovac)*; *Bobanova spomenica*; *Studije L. Margetića o antici i srednjem vijeku*; *Istarsko-kvarnerske studije L. Margetića*; *Prošlost*

Muna i Žejana u intrpretaciji M. Peloze i L. Mergetića; Saborski govori Ante Starčevića (1996.); Iz povijesti grada Cresa (1995.); Eckert i Rijeka (1995.); Italiani a Fiume (1996.); O Hrvatskoj bratskoj zajednici u SAD (1894.–1994.); Stoljeće automoto sport u Hrvatskoj (1995.); Sportski život Fiume od 1926. do 1943.; Rad u knjižnici (K. Tadić, 1994.); Slom Trećega Reicha u Trstu, Istri i Rijeci – pogled s austrijske strane; Priča o jednom opatijskom simbolu (A. Muzur, 1997.); Novljanski "žitak"; Palača sušačke gimnazije (1996.) i Časopis o kolekcionarstvu u Hrvatskoj. Mr. sc. Vesna Munić, Ingrid Žic: "U potrazi za frankopanskim kaštelima; Erin Dubrović: "Na kraju stoljeća – likovne, kulturološke i političke teme"; Ljetopis srednje škole "Hrvatski kralj Zvonimir" u Krku; Prigodom 100. obljetnice izgradnje palače Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja; "Rijeka grad Svetog Vida" I. Žica; Gospa Trsatska – Kraljica Jadrana; Monografija o Lovri Matačiću; Arte miracolosa – stoljeće fotografije u Rijeci i Kinematografija u Rijeci. Dr. sc. Bosiljka Janjatović (Zagreb), Vitezovićeve "Oživjela Hrvatska"; Baltazar Adam Krčelić: Povijest stolne crkve zagrebačke /knjiga I. i II., Zagreb 1994. (1995.), str. 864; Pretisak izdanja o hrvatskim đacima pred sudom u Zagrebu 1895. i Kronološki pregled hrvatske povijesti (1994., 1996.).

Godina IV., sv. 1–2, 1998.–1999. U rubrici RASPRAVE I ČLANCI prvi je po redu rad prof. dr. sc. Ivana Kampuša (Zagreb), *Pristup Luje Margetića proučavanju Vinodolskog zakonika*. Margetić je plodan istraživač jednog od najznačajnijih povijesnih spomenika pisanog glagoljicom na hrvatskome jeziku, koji se odnosi na devet kvarnersko-primorskih općina. Dr. Kampuš donosi kritički prikaz Margetićevih stajališta iz knjige *Vinodolski zakon* (Rijeka, 1998.). Mr. sc. Vesna Munić autorica je članka *Julije Klović – hrvatski minijaturist svjetskog glasa*, posvećenog 500-toj obljetnici njegova rođenja. Prvi dio prikaz je života toga Vinodolca poznatoga u svjetskim razmjerima, a koji je stvarao na Apeninskome poluotoku, dok je drugi pregled iluminacija koje su mu priskrbile nadimak "Michelangelo minijature". Slijedi rad dr. sc. Bosiljke Janjatović, *Josip pl. Bunjevac u Rijeci (31. kolovoza 1848.) te ponovno uključivanje Rijeke u Bansku Hrvatsku*; radi se o podžupanu Zagrebačke županije, članu Hrvatskog sabora i Narodne stranke te političkoj situaciji koja je rezultat suprotstavljenosti složenih hrvatskih i mađarskih interesa u tome gradu. O listu pokrenutom od strane hrvatskih preporoditelja, koji je, krajem preporodnog razdoblja u Liburnijskoj Istri, pisala je prof. dr. sc. Mirjana Strčić, *Vološćansko – opatijski "Narodni list" 1900–1904*. Dr. sc. Mihael Sobolevski (Rijeka), *Egzodus Hrvata iz Rijeke u vrijeme D'Annunzijeve vladavine (rujan 1919. – siječanj 1921.)*, govori o situaciji neposredno nakon propasti Austro–Ugarske, samovlasti poete-diktatora čija je posljedica bio i egzodus znatnoga broja Hrvata iz tadašnje Rijeke. *Učiteljska škola u Krku 1946/47.* naslov je članka mr. sc. Manon Giron; škola je djelovala je od 16. IX. 1946. do 1947. godine, kada je preseljena u Rijeku. Dr. sc. Petar Strčić, *Slovenski prilozi proučavanju Pariškoga mirovnog ugovora 1947. i sje-*

dinjenja slovenskih i hrvatskih područja s maticama zemljama Slovenijom i Hrvatskom, daje prikaz znanstvenog dijela manifestacija koje su održane u Republici Sloveniji. Akademik Vladimir Ibler (Zagreb) autor je članka *Državna granica na moru između Republike Hrvatske i Republike Slovenije*, u kojem raspravlja o tome osjetljivome, novome problemu u odnosima između dviju država te o odredbama međunarodnoga javnog prava koje se odnose na to pitanje.

Slijedi odjeljak PRIKAZI, OSVRTI, BILJEŠKE, IZVJEŠTAJI: Darinko Munić, *E. Paščenko, o najstarijim vezama Hrvata i Ukrajine (1999.)*, *Monografija B. Kureta i S. Žitka o zastavama kulturno – prosvjetnih društava, Simboli/znaci nacionalne, društvene i kulturološke osobnosti pučanstva Trsta i Istre pred Prvi svjetski rat (1999.)* i *Kaštel Baška i njegovo područje Mauricija Magašića (1999.)*; Marta Jašo (Zagreb), *Lujo Margetić, O Bašćanskoj ploči i Mirjana i Petar Strčić, Život i djelo dr. Ivana Črnčića (1830.–1987.)*, *Krk – Dobrinj, 1997.*; Lujo Margetić, *Darinko Munić, Kastav u srednjem vijeku, II. dopunjeno izdanje, Rijeka, 1998.*; Snježana Marčec, *Čitaonički i književni pokret u Hrvatskoj u XIX. i XX. stoljeću. Zbornik radova sa znanstvenog skupa, Pazin 15. studenoga 1993., Pula 1996. i Pazin u drugoj polovici XIX. st. i u početku XX. stoljeća. Znanstveni skup u povodu 100. obljetnice Hrvatske čitaonice u Pazinu (14. XI. 1997.)*; Petar Strčić, *Ivan Erceg, Jozefinski katastar Grada Rijeke i njegove uže okolice (1785./87.)*, *Zagreb, 1998.*; Ivo Kovačić, *Branili su Hrvatsku. Primorci i Gorani u hrvatskom narodnom pokretu 1903./4.*, *Rijeka, 1997.* i *Alica Wertheimer – Baletić o stanovništvu i njegovu razvoju (1999.)*; Vesna Munić, *Cassasovi likovni zapisi primorske Hrvatske*; Ljubomir Petrović, *Izveštaj o radu Povijesnog društva 1995.–1999.*

Godina V., sv. 1.–2., 2000. Prvi dio sveska rezultat je znanstveno-stručnoga skupa *Zločin u Drugome svjetskom ratu*, održanom u Rijeci, 9. studenog 1999. Referatima prethodi pozdravna riječ koju je uputio akademik Petar Strčić te *Pozdravno slovo stručnom skupu "Zločin u Drugome svjetskom ratu"* riječkog gradonačelnika Slavka Linića. Prvo je uvodno izlaganje prof. dr. sc. Vladimira Đure Degana (Zagreb), *Suđenje u Nürnbergu 1945.–1946.*; pored osvrta na danas postojeća suđenja za ratne zločine, autor je prikazao način rada toga znamenitoga suda te izložio njegove temeljne principe. Dr. sc. Mihael Sobolevski, *Zločini četničkog pokreta u Hrvatskoj u Drugome svjetskom ratu*, daje pregled razvitka srpskih udruženja do i u vrijeme Drugoga svjetskog rata te izlaže temelje njihove ideologije. *Jasenovac i ratni zločini* naslov je opsežnog rada akademika Petra Strčića, o najpoznatijem koncentracijskom logoru nastalom u kvislinškoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Ivan Kovačić (Rijeka), *Pitanje broja umrlih zatočenika u koncentracijskom logoru Kampor Kraljevine Italije na otoku Rabu (1942.–1943.)*, bavi se situacijom nastalom u najvećemu fašističko-talijanskome logoru na Jadranu kroz kojega je prošlo na tisuće zatočenika.

Poglavlje RASPRAVE I ČLANCI otvara rad mr. sc. Vesne Munić, *Rijeka u Rimsko doba*. Autorica je prikazala najstarije tragove povijesti antičke Rijeke – Tarsatike, koja je u doba Rimljana bila aktivni sudionik zbivanja na području Kvarnera i obližnje Istre. Prilog dr. sc. Lovorke Čoralić (Zagreb), *Oporuke krčkih iseljenika u mletačkom Državnom arhivu (XV.–XVII. st.)*, donosi 24 dokumenata – posljednjih volja krčkih iseljenika u Veneciji. Ivan Barbarić (Zagreb) objavio je videnje životnog puta i djelovanja hrvatskog u svjetskim razmjerima glasovitoga minijaturiste i kulturnog djelatnika: *Juraj Julije Klović Croata (1498.–1578.)*, Prilog proučavanju života i djela. O Lavalu Nugentu, članu jedne od najistaknutijih hrvatskih aristokratskih obitelji iz XIX. stoljeća, piše Igor Žic, *Jedan tiskani malo poznati dokument iz nekadašnjeg arhiva obitelji Nugent*. Zadnji je članak dr. sc. Bosiljke Janjatović, *Dva pisma Josipa Bunjevca banu Jelačiću o Rijeci (31. kolovoza 1848.)*, u kojima taj zagrebački podžupan opisuje situaciju i akcije oko ulaska u tadašnju Rijeku – ona se tada ponovno našla u okviru Banske Hrvatske.

Blok PRIKAZI, OSVRTI, BILJEŠKE, IZVJEŠTAJI započinje prikazom mr. sc. Vesne Munić, *Rimsko vladanje u Istri i Liburniji i Stranče – Gorica starohrvatska nekropola*. Slijedi niz ocjena Petra Strčića: *Pristup Franje Šanjeka proučavanju Latinske paleografije hrvatskoga srednjovjekovlja*, Ivan Barbarić, *Knez minijature, Juraj Julije Klović Croata 1498.–1578.*, *Općina Vinodolska – ICR, Bribir – Rijeka, 2000*, *Iseljenici Istre i Kvarnerskih otoka u knjigama Antona Bozanića* i *30. obljetnica Povijesnog društva otoka Krka. Dijelovi uvodne riječi na svečanosti, otok Košljun, 25. rujna 1999.*; tu je i Darinka Munić, *Riječki izvori i vodotoci Nikole Stražičića, Slovenija na vojnom zemljovidu iz druge polovice XVIII. stoljeća, Kronologija suvremene događajnice Općine Viškovo te Nekad i sad Ivana Grohovca Riječanina*, kao i Tea Perinčić (Klana), *Zbornik Društva za povijesnicu Klana (Katedre Čakavskog sabora), sv. 1.–4., Klana, 1995.–1998.*

Godina VI., sv. 1., 2001. Prvu rubriku, UZ 80. OBLJETNICU ROĐENJA AKADEMIKA LUJE MARGETIĆA, otvara uradak samoga slavljenika: *Primarna funkcija Bašćanske ploče*. Autor iznosi dokaze kako taj znameniti spomenik, nastao prema njegovom mišljenju koncem XI. ili početkom XII. stoljeća, u svojoj primarnoj funkciji nije mogao biti plutej septuma, nego je trebao poslužiti kao ukras pročelja stare crkve. Doc. dr. sc. Anamari Petranović (Rijeka), *Rimsko pravo u djelu akademika Luje Margetića*, dala je pregled pravnih romanističkih Margetićevih studija, povezanih s glavnim komponentama geneze hrvatskog prava. *Liburnija i Vinodol u djelu akademika Luje Margetića* članak je mr. sc. Darinka Munića; uz pravno-povijesne elemente srednjovjekovnog razdoblja od V. do XVI. stoljeća, prikazao je i Margetićevo proučavanje svih pora srednjovjekovne liburnijske svakodnevice. Prof. dr. sc. Miroslav Bertoša (Pula), *Istra u djelu akademika Luje Margetića*, istakao je njegovo interdisciplinarno i multidisciplinarno analitičko usmjerenje pored osnovnoga, pravnog, što ga svrstava u sam vrh ne samo domaćih, već i stranih znanstvenika;

Margetić je dao više od pedeset radova i desetak knjiga vezanih uz područje Istre, u vremenskom razdoblju od antike do XVIII. stoljeća.

U slijedećoj rubrici, RASPRAVE I ČLANCI, nalazi se opsežna studija akademika Petra Strčića, *Prilog o porijeklu Frankapana/Frankopana*. Razmatrana su njihova imena do XV. stoljeća, u kojem ti veoma moćni knezovi odlučuju svoje podrijetlo i pravno vezati uz rimsku obitelj Frangepani/Frangipani čiji korijeni sežu u antiku. Dr. sc. Franjo Glavina (Zagreb), *Krčki biskup Ivan Šintić u Dubrovniku i na Pelješcu 1810. i 1822. godine*, donosi obavijesti o prvome ordinariju udružene Krčke, Osorske i Rapske biskupije, o kupljenim dobrima od dijela pripadnika obitelji Gundulić iz Dubrovnika te o količini sredstava koje je Šintić pri tome utrošio.

Rubrika PRIKAZI, OSVRTI, BILJEŠKE, IZVJEŠTAJI započinje ocjenom Roberta Kurelića (Opatija), *Pristup L. Margetića odnosu Hrvatska – Crkva u srednjem vijeku*. Slijede redom: Petar Strčić, *Artefakti, Prilozi/izvori za historiju Srba u Hrvatskoj, SKD "Prosvjeta" Pododbor Rijeka, IV.–V., 3, Rijeka 2000.* i *Žarko Muljačić: Das dalmatinische Studien zu einer untergegangen Sprache, Köln – Wien, 2000.*; Marino Manin (Zagreb), *Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa: Talijanska uprava na hrvatskom prostoru i egzodus Hrvata (1918.–1943.)*, Zagreb, 2001., str. 824; Bosiljka Janjatović, *Josip Neustädter, Ban Jelačić i događaji u Hrvatskoj godine 1848.*, 2. sv., knj. 1.–4., Zagreb, 1998. i *Hrvatska 1848. i 1849. Zbornik radova*, Zagreb, 2001.; Vesna Munić, *Krk – glavni grad zlatnoga otoka, Zbornik Kastavštine, knj. IX., Kastav, 2001.* i *Zbornik Sveti Vid, sv. VI., Rijeka, 2001.*; Darinko Munić, *Još jednom o Košljunu i Još jedno stoljeće javnoga zdravstva*.

Godina VI., sv. 2., 2001. Na prvim stranicama objavljen je govor riječkog gradonačelnika mr. sc. Vojka Obersnela, *10. prosinac 1991. – JNA napušta Rijeku*, izrečen na svečanoj akademiji prigodom desete obljetnice tog značajnog događaja. Zatim, akademik Lujo Margetić u članku *Još o ...cinus dinii (cil III. 14579)* iznosi svoju interpretaciju sadržaja natpisa iz Ravne, davši i pregled do tada iznesenih argumenata o spomenutom natpisu. Katica Tadić (Rijeka) posvetila je sadržaj članka *Riječko pitanje u Bosansko – hercegovačkom tisku 1919. godine* komentarima problema pripadnosti Rijeke nakon raspada Austro-Ugarske. Zanimljiv članak autora prof. dr. sc. Ive Žuvele (Rijeka), *Koncepcija dugoročnog razvoja Grada Rijeke (1998.–2015.)* donosi, pored ocjene dosadašnjeg razvoja riječkog područja, uz ekonomske, ekološke i urbanističke ciljeve, i uvid u temeljne probleme, ograničenja i predviđanja budućeg riječkog razvoja; tu je i nekoliko tabličnih prikaza prognoziranih vrijednosti. Na kraju ove rubrike nalazi se govor ravnatelja i jednog od osnivača Centra za povijesna istraživanja Talijanske unije za Istru i Rijeku u Rovinju, Giovannia Radossija (Rovinj), prigodom proslave 30-godišnjice tog društva održane 6. studenoga 1999.

U rubrici PRIKAZI, OSVRTI, BILJEŠKE, IZVJEŠTAJI nalaze se slijedeći prilozi: akademik Jakov Sirotković (Zagreb), *Gordan Družić, Kriza Hrvatskoga gospodarstva i ekonomska politika, Zagreb, 2001.*; Petar Strčić, *Tendencije u razvoju financijske aktivnosti države. Znanstveni skup povodom 100. obljetnice tiskanja knjige Stjepana Posilovića "Financijska znanost" – zbornik radova, Zagreb, 2000., Mladenka Hammer i Julijano Sokolić: dvije bibliografije. Bibliografija pazinskog memorijala, sv. X.–XX.; Prilozi za bibliografiju otočne skupine Cres – Lošinj i Stalni znanstveni skup "Sv. Vid". Sažeci referata, sv. 1.–7./1993.–1999., Bibliografski uvez, Grad Rijeka, Rijeka, 1999.*; Boris Petković (Bakar), *Gradski muzej Bakar – jučer i danas; Bosiljka Janjatović, Historijski zbornik o 1848./49. godini, Zagreb, 1998.*; Darinko Munić, *Čakavci u Ronjgima – Pul Matetićevega ognjišća; Novi čakavski rječnik; 900 godina Bašćanske ploče, Baška 2000., Statutum Terrae Fluminis anno MDXXX; Edit – ICR, Rijeka – Fiume, 2001. i Mit i antimit Venecije; Vesna Munić, Darinko Munić: Jedno stoljeće kastavske "Istarske vile", Kastav, 2001., 80 str. i slik. Prilozi, i Glazbena škola Ivana Matetića Ronjgova Rijeka 1820.–2000., Rijeka, 2001.*; Ozren Kosanović (Veprinac), *Igor Žic: Riječka gostoljubivost: hoteli, restorani, gostionice, kavane, kupališta, Rijeka, 2000., i Matko Mandić.*

Godina VII., sv. 1.–2., 2002. U prvom dijelu ovoga sveska posvećenome polastoljetnome radu Povijesnog društva Rijeka, nalazi se članak Ljubomira Petrovića, *Pedeset godina Povijesnoga društva Rijeka*, koji govori o svečanostima te znanstveno – stručnom skupu posvećenima toj obljetnici. Slijedi pozdravni govor riječkog gradonačelnika mr. sc. Vojka Obersnela, *U povodu 50. obljetnice povijesnoga društva Rijeke i dodjele zlatne plakete "Grb Grada Rijeke"* koja je te godine pripala Društvu za izniman znanstveni doprinos izučavanju povijesti Rijeke, Istre i Kvarnerskog Primorja. Predsjednik, Društva akademik Petar Strčić, autor je članka *Historiografija Rijeke i riječkoga područja (Prilog za nacrt sinteze)*. U članku *Osnivanje Povijesnog društva Hrvatske – podružnice u Rijeci i njezino značenje*, dr. sc. Mihael Sobolevski iznosi rezultate istraživanja građe o osnivanju; Društvo je dalo vrlo važan prilog prerastanju Rijeke u značajno središte humanističke znanstvene djelatnosti. Mr. sc. Darinko Munić, *Počeci izdavačke djelatnosti Povijesnog društva Rijeka*, progovara o jednoj od glavnih zadaća Društva te o izdavanju znanstvene periodike "Jadranski zbornik" 1956. godine, kojeg je počeo uređivati dr. sc. V. Bratulić. Doc. dr. sc. Anamari Petranović, *Prof. dr. sc. Ivan Beuc – prvi predsjednik Povijesnog društva Rijeka*, dala je sažeti profil uvaženog znanstvenika, tadašnjeg direktora Državnog arhiva u Rijeci, potonjega profesora zagrebačkog Pravnog fakulteta, a upustila se i u analizu rezultata njegova znanstvenog opusa. O jednoj od najzaslužnijih riječkih arheologinja i povjesničarki umjetnosti, doktorici znanosti i redovitoj profesorici Sveučilišta u Rijeci govori prof. dr. sc. Nina Kudiš-Burić (Rijeka), *Radmila Matejčić istraživač i promotor riječke barokne spomeničke baštine. Zatim, Sedam dokumenata o osnivanju Povijesnog društva Rijeka 1952. godine* naslov je

teksta Ljubomira Petrovića i dr. sc. Mihaela Sobolevskog; sadržaji govore i o stanju dotadašnje historiografije o Rijeci i riječkom području.

Rubrika RASPRAVE I ČLANCI donosi članak akademika Petra Strčića, *Ime knezova Krčkih/Frankopana* koji se od XI. st. nazivaju prema posjedima, primjerice, knezovima Krčkim, a od XV. st. Frankopanima, nakon što im je to prezime potvrdio sâm papa. Maja Polić (Rijeka), *Prethodni izvještaj o mogućnostima prikaza nemira u riječko – bakarskom zaleđu 60-ih godina XIX. stoljeća* govori o mađarsko-mađaronskoj manipulaciji hrvatskoga puka. Dr. sc. Ljubinka Toševa-Karpowicz (Rijeka) pisala je o *Pokušaju obnove Rafinerije šećera u Rijeci u doba francuske vlasti (1809.)*, koja je prestala raditi u doba Napoleonovih ratova, te o molbi njezinih čelnika intendantu Ilirskih provincija za sirovinama.

U odjeljku PRIKAZI, OSVRTI, BILJEŠKE, IZVJEŠTAJI, donešeni su članci: Petra Strčića, *Hommage Mirjani Gross, Dr. Eduard Čalić izabran za dopisnoga člana HAZU, Lujo Margetić, Statutum terrae Fluminis anno MDXXX, Zlatko Herkov, Statut grada Rijeke iz godine 1530, i Silvino Gigante, Statuti concessi al Comune di Fiume da Ferdinando I nel MDXXX, Edit – ICR, Rijeka – Fiume, 200., 387 str.* Tu su, zatim, Robert Kurelić, *Pedeseta obljetnica Historijske čitanke za hrvatsku povijest Jaroslava Šidaka*; Sanja Holjevac (Rijeka), *Rječnik moliškohrvatskoga govora Kruča – Walter Breu, Giovanni Piccoli con la collaborazione di Snježana Marčec: Dizionario croato molisano di Acquaviva Collecrocce, Campobasso, 2000.*; Rastko Schwalba (Rijeka), *Riječka luka – povijest, izgradnja, promet*; Markus Leideck (Rijeka), *Sadašnje stanje Frankopanske kule u Ogulinu.*

Godina VIII., sv. 1., 2003. Zasebno, uvodno poglavlje pod naslovom POVIJEST CRKVE otvara članak akademika Franje Šanjeka (Zagreb), *Pape i Hrvati*; govori o vezama Hrvata i Svete Stolice, od prvih početaka u VI. st. do recentnih dana. *Kratki prilog nacrtu sinteze riječke nadbiskupije/metropolije* dao je akademik Petar Strčić, istaknuvši osobitu vrijednost znanstvene, kulturne, prosvjetne, umjetničke baštine Katoličke crkve na području primorsko-istarsko-ličke crkvene pokrajine. Dr. sc. Vesna Munić, *Graditeljski ansambl crkve – tvrđave Sv. Jurja Mučenika u Brseću*, upoznaje nas s temeljima izgradnje toga hrama te arhitektonskim preinakama kojima je tijekom stoljeća bio izložen. Akademik Petar Strčić, *Prilog o znanstvenome djelu Franje Emanuela Hoška o franjevačkoj prošlosti u Hrvatskoj*, predstavlja nam suvremenika kao istaknutoga franjevca, crkvenog povjesničara i sveučilišnog profesora, vjeroučitelja i župnika. Slijedeće poglavlje, RASPRAVE I ČLANCI, započinje člankom *Supilova politika u Rijeci (1900.–1914.)*, s izborom osnovne literature, čiji autor, akademik Petar Strčić, pokazuje uspješno oživljavanje hrvatskog političkog pokreta u Rijeci te postavljanje temelja modernom hrvatskom novinarstvu, preko riječkoga "Novoga Lista". Anton Samsa (Ogulin), *"Riječki" Novi list o diplomatskoj borbi za razgraničenje Italije i Jugoslavije poslije II. svjetskog rata*, donosi pregled političkih akcija oko pitanja zapadnih hrvatskih i slovenskih granica koje je začeto

talijanskim iredentizmom još u XIX. stoljeću. Kao prilog člancima uvršteno je nekoliko fotografija u boji.

Rubrika PRIKAZI, OSVRTI, BILJEŠKE, IZVJEŠTAJI sastoji se od slijedećih napisa: Darinko Munić, *Franjo Šanjek: Bosansko-humski krstjani u povijesnim vrelima (13.–15.)* Barbat, Zagreb 2003., i *Rijeka na povijesnim fotografijama Miljenka Smokvine, naklada Dušević&Kršovnik d.o.o., Rijeka, 2003. 214 str.*; Marta Jašo, *Irvin Lukežić: Knjiga brašćine Sv. Marije Tepačke u Grobniku, Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine, Rijeka 2002*, i *Josip Leonard Tandarić i hrvatskoglagoljska liturgijska književnost*; Irvin Lukežić (Rijeka), *Franjevačka bogoslovna škola na Trsatu, Franjo Emanuel Hoško, Franjevačke visoke škole u kontinentalnoj Hrvatskoj, Analecta Croatica christiana, sv. 35., Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.*; Ljubomir Petrović, *Znanstveno-stručni skup Povijesnog društva Rijeka o znanstvenom djelu dr. sc. Franje Emanuela Hoška (Rijeka, 11. listopada 2002.)*; Marino Manin, *Elvis Orbanić, Katedra Svetog Nicefora. Povijesna skica Pićanske biskupije, "Josip Turčinović" d.o.o., Pazin, 2002., 72 str.*; Andrea Roknić (Rijeka), *Stjepan Katulić, Opatija: Sakralno-povijesni i turistički vodič, Župni ured Navještenja Blažene Djevice Marije, Opatija, 1994, 124 str.*; Aleksandar Vukić (Zagreb), *Novi list 1900.–2000., Miroslav Bajzek, Dražen Herljević, Milorad Kovačević, Petar Strčić, Neven Šantić, Adamić: Novi list, Rijeka, 1999., 220 str.*. Rubrika završava opsežnim tekstom Petra Strčića, *Stotinjak knjiga i zbornika o povijesti kršćanstva u Istri, Kvarnerskome primorju i Gorskome kotaru (1990.–2003.)*.

Godina VIII., sv. 2., 2003. U ovom broju Uredništvo je odlučilo objaviti referate – dopunjene za tiskanje – sa znanstvenoga skupa pod nazivom *Rijeka u razdoblju Gabriela D'Annunzia*, održanog 4. ožujka 2003. Tako akademik Petar Strčić, *D'Annunzio danas*, donosi povijesni okvir u kojem se "danuncijada" odigravala, a koja je u hrvatskoj književnosti i historiografiji shvaćena na posve pogrešan način. Akademik Nedjeljko Fabrio, *Talijanska književnička danuncijada*, donosi prikaz atmosfere i političkih prilika koje su iznjedrile danuncijadu, čiji će razvoj slikovito predstaviti u tri faze. Slijedi rad (na slovenskome jeziku) prof. dr. sc. Igora Grdine (Ljubljana), *Recepcija D'Annunzia pri Slovencih*, u kojem autor izlaže odnos slovenske visoke politike, vrha književnosti i uopće stanovništva prema književnom stvaralaštvu i političkim potezima D'Annunzia. *Egzodus Hrvata iz Rijeke u vrijeme D'Annunzijeve vladavine (rujan 1919. – siječanj 1921.)* tema je referata dr. sc. Mihaela Sobolevskog; podaci se temelje na onodobnim popisima istjeranih. Mr. sc. Wiliam Klinger (Opatija), *Danuncijevo poimanje države i "Karta talijanskog namjesništva Kvarnera"*, pozabavio se D'Annunzijevoim Cartom del Carnaro, "ustavom" objavljenim u jesen 1920. godine; autor je prikazao njegov utjecaj na razvoj kasnije političke povijesti Europe. Dr. sc. Ljubinka Toševa-Karpowicz, *Političke metafore u D'Annunzijevim govorima u Rijeci (12. IX. 1919 – 18. I. 1921)*, obradila je ukupno 92 govora koliko ih je ovaj poeta/diktator održao u tadašnjoj Rijeci, ističući

njegovu poznatu političku metaforu "Rijeka-grad-država". Ovaj blok završava člankom na talijanskome jeziku autorice Dorotee Pleše (Rijeka) pod naslovom *Acquello con Petar Strčić della Società per la storia di Fiume, Presto un convegno su Gabriele D'Annunzio*. Treba reći kako su među malo prije spomenute članke uvrštene karte i fotografije u boji parodijskog sadržaja.

Blok RASPRAVE I ČLANCI započinje prilogom *Rijeka u doba bana Josipa Jelačića (1848.–1859.)* dr. sc. Vesne Munić, u kojemu su prikazani politički i kulturni aspekti života od sjedinjenja tadašnje Rijeke s Bansom Hrvatskom do smrti bana Jelačića. Maja Polić, *Grada o napadu na hrvatsku gimnaziju u Rijeci 12. lipnja 1867. godine*, obradila je 10 izvora o događajima uoči sklapanja Hrvatsko-ugarske nagodbe. Dr. sc. Ljubinka Toševa-Karpowicz obradila je *Statut slobodnog grada Rijeke i kotara iz 1872. godine*, na temelju kojega je Rijeka postala gotovo "zatvorena trgovačka država" u interesu mađarskog liberalnog kapitalizma. Snježana Marčec (Zagreb) i akademik Petar Strčić dali su opsežnu studiju: *Pregled povijesti sela Kras na o. Krku*, naselja u dobrinjskome, sjeveroistočnom dijelu o. Krka koje se prvi put spominje 1230. godine u glagoljskoj ispravi.

Slijedi cjelina PRIKAZI, OSVRTI, BILJEŠKE, IZVJEŠTAJI: Petar Strčić, *Anna Maria Fiorentin: Krk splendissima civitas curictarum, Krk, 2002.*, Nikola Anić: *Narodnooslobodilačka vojska Hrvatske (1941.–1945.), doktorska radnja, 2002.*, i Ante Cukrov: *Između obrazovanja i denacionalizacij. Lega nazionale i njezine škole u Istri krajem XIX. i početkom XX. stoljeća. Pula, 2002.*; Darinko Munić, *Groffe Andeško – Meranski. Prispjevki k zgodovni Evrope v visokem srednjem veku – Die Andechs – Meranier. Beitrage zur Geschichte Europas im Hochmittelalter. Kamnik, 2001.*, dvostupačno, str. 258, *Senjski zbornik, god. 28. Senj, 2001.*, *Vjesnik Istarskog arhiva, svezak 6.–7., Državni arhiv Pazin, Pazin, prosinca 2001.*, *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci, svezak XLI–XLII. Rijeka, prosinac 2000.*, 518 str. i *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci, svezak XLIII–XLIV. Rijeka, 2002.*, str. 426; Sanja Holjevac, *Rječnik moliškohrvatskoga govora Mundimitra, Agostina Piccoli – Antonio Sammartino: Dizionario dell'idioma croato-molisano di Montemitro – Rječnik moliškohrvatskoga govora Mundimitra. Sastavljanje i priređivanje fonološkoga i hrvatskoga dijela Snježana Marčec – Mira Menac-Mihalić, Fondazione "Agostina Piccoli" – Matica Hrvatska, Montemitro – Zagreb 2000.*; Ozren Kosanović, *Zbornici Kastavštine, Kastav, br.I./1978. – X./2002.*; Marin Rončević (Rijeka), *Mirjana Gross: Suvremena historiografija. Korjeni, postignuća, trajanja, Zagreb, 1996.*; Ljubinka Toševa-Karpowicz, *Luigi Emilio Longo: L'esercito italiano e la questione Fiumana (1918–1921), Stato maggiore esercito, Ufficio storico, Roma, 1996, 640 str.*; Milica Kacin-Wohinz (Ljubljana), *Delo slovensko – italijanske zgodovinsko-kulturne komisije: slovenski pogled. Znanstveni sestanek Slovensko – italijanski odnosi v zadnjih sto letih, Koper, 23. september 2002.*

Godina IX., sv. 1., 2004. Rubrika RASPRAVE I ČLANCI započinje uratkom *Prilog o Frankopanima svećenicima* akademika Petra Strčića; tu je predstavljeno do sada poznatih četvero svećenika iz obitelji knezova Krčkih. Mr. sc. Daina Glavočić (Rijeka) posvetila je tekst *Vrijednosti i prednosti povijesne industrijske arhitekture Rijeke* najznačajnijim objektima, poput tvornice šećera, papira itd.; izlaganje je potaknuto najavom da tadašnje gradske vlasti planiraju neke objekte srušiti, neke rekonstruirati i prenamijeniti; u sklopu članka nalaze se i fotografije objekata. Prilog *Pregled literature o Ivanu Kostrenčiću* mr. sc. Ivica Zvonara (Zagreb) daje, uz biografiju prvog hrvatskog sveučilišnog knjižničara, i pregled literature o djelovanju Kostrenčića, koji je rodom iz Crikvenice. Prof. dr. sc. Milivoj Čop (Rijeka), *Riječko školstvo 1945. godine i u prvim poslijeratnim godinama*, daje pogled na njegovo stanje kada se u Rijeci po prvi puta ustrojavala nova školska politika u skladu sa načelom o materinskom jeziku i ravnopravnosti njenih građana. Prilog *Arhiv župnog ureda Beli na otoku Cresu*, u slijedećemu bloku ARHIVSKA GRAĐA, mr. sc. Tee Mayhew, donosi popis vrela, među ostalim, i blagajničkih knjiga te knjiga upravne crkvene imovine od 1638. do 2000. godine. Rad je upotpunjen fotografijama snimljenima u XIX. st. u Belom.

Za rubriku PRIKAZI, OSVRTI, BILJEŠKE, IZVJEŠTAJI opširno piše Ozren Kosanović, *Prilog za ocjenu povijesti Kine u hrvatskoj historiografiji*; vrlo kritičan je Ivan Mirnik, *Luc Orešković, Les Frangipani. Un exemple de la reputation des lignages au XVI en Europe. Cahiers Croates. Hors-serie 1, 2003.* Slijede i ocjene: Petar Strčić, *Matteo Martinić Beroš – u nas gotovo nepoznati hrvatski povjesničar u Čileu*, *Hodimir Sirotković, ZAVNOH. Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske. Rasprave i dokumenti. Dom i svijet, Zagreb, 2003* i *Vlado Vujović Gavroš, Otkrivanje Italije, Beograd, Cetinje, Zagreb, 2002*; Maja Polić, *Miljenko Smokvina, Riječki fotografski studio Carposio, Rijeka, 2004*, *Prilog gospodarskoj prošlosti Primorja, Milivoj Čop: Lovачko društvo "Srndać" Hreljin, i Željko Bartulović, Sušak 1919.–1947., Rijeka, 2004*; Darinko Munić, *Glazbena scena Sušaka i Rijeke u međuračju dvaju svjetskih ratova*; Ljubomir Petrović, *Izveštaj o radu Povijesnoga društva Rijeka 2000.–2003.*

Godina IX., sv. 2., 2004. Prva rubrika naslovljena II. KONGRES HRVATSKIH POVJESNIČARA HRVATSKA I EUROPA – INTEGRACIJE U POVIJESTI, Pula 29. IX.–3. X. 2004., donosi dio priopćenja s toga simpozija. Tako, akademik Petar Strčić, moderator kongresne sekcije *Historiografija*, predstavio se izlaganjem *Hrvatska i ostala europska historiografija danas*. Slijedi mr. sc. Darko Deković (Rijeka), *Historiografske prijelomnice hrvatskoga glagoljaštva 1850.–1970.*; dr. sc. Vesna Bauer Munić, *Hrvatska historiografija o crkvenome graditeljstvu istarskoga liburnijskog područja*; mr. sc. Manon Giron, *Hrvatska pedagoška misao u našoj historiografiji*; dr. sc. Bosiljka Janjatović, *Hrvatska historiografija između dva svjetska rata*; dr. sc. Franjo Emanuel Hoško, *Hrvatska crkvena historiografija o jansenizmu*; dr. sc. Nenad

Vekarić (Dubrovnik), *Hrvatska historiografija o Dubrovniku – petnaest godina poslije*; mr. sc. Darinko Munić, *Začeci riječke talijanske historiografije*; Maja Polić, *Mirjana Gross kao povjesničarka historiografije*; dr. sc. Davor Mandić (Pula), *Istra u historiografskome europskome kontekstu (XX. stoljeće)*, te mr. sc. Budislav Vukas, ml. (Rijeka) (u okviru sekcije *Pravna povijest: "Hrvatski državnopravni i pravni sustav i europsko okruženje"*) *Europska zajednica i konfederacija u vremenu početaka internacionalizacije jugoslavenske krize – posljednji pokušaj spašavanja jugoslavenske zajednice*.

Godina X., sv. 1., 2005. I ovoga puta na početak uvrštena je rubrika RASPRAVE I ČLANCI, a započinje opsežnijim radom akademika Petra Strčića, posvećenoga povjesničaru i svećeniku po vokaciji, koji je kao predmet svojega znanstvenoga istraživanja uzeo upravo svoj rodni otok Krk, ali i šire područje Kvarnerskoga primorja. Naslov rada je *Kanonik Mons. Mihovil Bolonić i povijest o. Krka*. Taj je Krčanin, između ostaloga, bio i tajnik Krčke biskupije. Po prvi puta na stranicama ovoga časopisa nalazi se scenarij za jedan igrano-dokumentarni film, koji je posvećen jednome od najznačajnijih osoba koje je kvarnersko-primorsko područje dalo, političaru, banu pučaninu i pjesniku, rođenom u Novome Vinodolskom: *Ivan Mažuranić – čovjek od kamena*. Autori su Bernardin Modrić i Goran Ježić (Rijeka). Dr. sc. Tihomira Mršić (Zagreb), u *Četrnaest dokumenata i vijesti o Židovima u Kvarnerskome primorju 1942.*, obradila je izvore u Arhivu HAZU u Zagrebu vezane uz Židove s područja kvislinške NDH, koji su se spasili bijegom u Dalmaciju i Kvarnersko primorje, u to doba okupiranima od Kr. Italije. Dokumenti, izvorno na talijanskome jeziku, objavljeni su u hrvatskome prijevodu, u sažetome obliku. Slijedi članak Mladena Lolića (Rijeka), *Baščani na njemačkome brodu "Wilhelm Gustloff" 1945. u službi Reicha nisu bili dragovoljci*, koji demantira tvrdnje Günthera Grassa, njemačkoga dobitnika Nobelove nagrade za književnost, da su članovi posade toga trgovačkog broda hrvatske nacionalnosti iz Baške na o. Krku, dobrovoljno sudjelovali u njemačko-nacističkim aktivnostima tijekom Drugoga svjetskog rata.

Cjelina PRIKAZI, OSVRTI, BILJEŠKE satkana je od slijedećih priloga: P. Strčić, *Riječ na predstavljanju knjige Đ. Milovića kaznena prava šest sjevernokvarnerskih statuta, Mošćenice, 2005. godine; Riječ prvoga predstavljača na predstavljanju zbornika u čast mons. dr. sc. Mile Bogovića, biskupa Gospićko – senjskoga, u riječkoj Teologiji (Rijeka, 9. prosinca 2004.); Ivo Rendić Miočević, Oživjela Hrvatska. Problemski priručnik hrvatske povijesti u 16., 17. i 18. stoljeću, Zagreb, 2004. i Zagreb i Hrvatska u Titovo doba, Zbornik radova Saveza društava Hrvatske "Josip Broz Tito", ured. Dr. Tomislav Badovinac, naslovnica Edo Murtić, Zagreb, 2004.; dr. sc. Vesna Bauer-Munić, *Mirjana Sanader, Antički gradovi u Hrvatskoj, Školska knjiga, Zagreb, 2001., 150 str.*; prof. dr. sc. Irvin Lukežić, *Dva zanimljiva priloga u Bakarskom zborniku, br. 9., Bakar, 2005.*; Andrea Roknić, *Željko Bartulović, Sušak 1919.–1947., Adamić; Državni arhiv Rijeka; Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci,**

Rijeka, 2004., 647. str.; Sveučilište u Rijeci, Rektorat Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2004., 359. str.; Izložba Crna noć je šapićala..., Umjetnički paviljon "Juraj Šporer", Opatija, 2005. i Izložba Talijanski koncentracijski logori U Hrvatskom primorju 1941. do 1943., Muzej grada Rijeke, 2005.; Maja Polić, Zbornik Kastavštine, XIII., Kastav, 2005.; Znanstveno stručni skup i "Tarsatika" (6., 2002.) o Frankopanima i Milivoj Čop, 150 godina života i rada Osnovne škole Hreljin, Hreljin, 2003.

Prije već standardne rubrike UPUTE SURADNICIMA ČASOPISA RIJEKA Ljubomira Petrovića, uvršteno je izvješće mr. sc. Darinka Munića, o proslavi 60. obljetnice Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci, s osvrtom na ključne trenutke i pojedince koji su obilježili različita razdoblja života Zavoda. Izvješće je dopunjeno preslikama pristiglih čestitaka zagrebačkoga nadbiskupa, kardinala Josipa Bozanića i gradonačelnika Rijeke, mr. sc. Vojka Obersnela, kao i fotografijama sa svečanosti.

Godina X., sv. 2., 2005. Svojevrsni jubilarni svezak, započet je člankom mr. sc. Darinka Munića, *Dvadeseti svezak časopisa Rijeka*; autor se osvrnuo na dosada objavljene priloge, te probleme koje su njima bili otvoreni, ili riješeni, zatim na sadržaje u teritorijalnome rasponu od lokalne riječke, do šire povijesti, kao i brojne discipline njima pokrivena. Iz čitave lepeze do sada objavljenih radova, odabrao je, prema svome nahođenju, one najznačajnije. Poglavlje AKADEMIKU LUJI MARGETIĆU, PRVOMU POČASNOM ČLANU POVIJESNOGA DRUŠTVA RIJEKA, U ČAST 85. ROĐENDANA, otvara *Uvodno slovo* župana Primorsko-goranske županije Zlatka Komadine, posvećeno ovome eminentnom znanstveniku Zapadne Hrvatske. Slijedi prigodni govor riječkoga gradonačelnika mr. sc. Vojka Obersnela, *Sretan Vam 85. rođendan gospodine akademiče Lujo Margetiću*. Cjeloviti osvrt na *Život i djelo akademika Luje Margetića*, pravnika grobničko-bakaračkoga podrijetla, nekoć djelatnika privrednih poduzeća te državnih i gradskih institucija, a potom i docenta, izvanrednoga te redovitoga profesora i znanstvenoga savjetnika riječkoga Pravnog fakulteta, u miru, s detaljnijim osvrtom na njegove znanstvene napore i vrijedne spoznajne rezultate kojima je hrvatska znanost obogaćena, kao i brojne životne segmente koji su ga kao znanstvenika oblikovali, dao je akademik Petar Strčić. Isti je autor, uz pomoć Snježane Marčec i Maje Polić objavio *Bibliografiju akademika Luje Margetića (od 1962. do 2005.)*; tu je respektabilna brojka od 455 radova – knjiga, skripata i rasprava, članaka, ocjena, prikaza i intervjua. Rad dvoje autora, prof. dr. sc. Mirjane Matijević Sokol (Zagreb) i akademika P. Strčića, *Grbovnica Jurja Margetića (1646.)*, temelji se na dokumentu pisanome latinskim jezikom; autori donose prijepis te prijevod na hrvatski jezik s komentarima. Članak *Akademik Lujo Margetić i krstjani Crkve bosanske* akademika Franje Šanjeka, osvrt je na Margetićevu studiju *Neka pitanja abjuracije iz 1203. godine*, u kojoj je dao svoje viđenje heterodoksnosti bosansko-humskih krstjana, počevši od njegovih temelja, preko utjecaja kojima je stoljećima bilo izloženo. Prof. dr. sc. Franjo Emanuel

Hoško (Rijeka), *Akademik Margetić prosuđuje zapise o počecima Marijina svetišta na Trsatu*, ističe Margetićevu metodu komparativnoga proučavanja kao puta ka osobnome objašnjenju. Značaj djela prof. Margetića pri istraživanju i filološkoj analizi srednjovjekovnih pravnih izvora – dokumenata, statuta i urbara, istaknula je mr. sc. Sanja Holjevac, *Lujo Margetić i filološka istraživanja starohrvatskih pravnih dokumenata sa severnojadranskoga područja. 900 godina*. Članak dr. sc. Stijepa Mijovića Kočana (Zagreb), *Bašćanske ploče pada upravo ove – 2005. godine (Mišljenje akademika Luje Margetića)*, donosi osvrt na znanstveno krucijalne prinose L. Margetića pri interpretaciji ovoga za Hrvate iznimno značajnoga kamenog dokumenta. Bašćanskom pločom u dvjema knjigama L. Margetića – *O Bašćanskoj ploči* (1997.) i *Bašćanska ploča* (2000.) te raspravi *Neka pitanja iz starije povijesti Sjevernog Jadrana*, kao i spoznajama pri interpretaciji sadržaja Ploče i vremena njezina nastanka, bavio se mr. sc. Darko Deković, *Novi doprinos čitanju Bašćanske ploče*. Ostali članci ovoga poglavlja predstavljaju također značajne priloge hrvatskoj znanosti uopće. Prvi po redu, *Prilog o političkim, gospodarskim i društvenim odnosima Hrvatske u XIX. stoljeću s posebnim osvrtom na djelo Frana Vrbanića*, pripada prof. dr. sc. Slobodanu Kašteli (Zagreb). Vrbanić, prema autoru, "pravnik po izobrazbi, ekonomist po vokaciji i političar po uvjerenju", tijekom XIX. st. obogatio je našu znanost brojnim statističkim i demografskim istraživanjima, a neke od njih naveo je i sâm autor, izrazivši negodovanje zbog premale pažnje i zapostavljanja vrijednih i reprezentativnih radova akademika Vrbanića u djelima znanstvenika XX. stoljeća. Slijedi članak akademika Vladimira Stipetića (Zagreb), *Ekonomska znanost i gospodarska povijest danas*; riječ je o napretku polučenu u drugoj polovici XX. st. u ekonomskim znanostima, koji se u pojedinim gospodarstvima može točno odrediti praćenjem brutodomaćeg proizvoda, kao i njegovim elementima, te prikazom kretanja u Hrvatskoj. *Nužnost radikalne promjene ekonomske politike* dr. sc. Gordana Družića (Zagreb), kritički je prikaz stanja domaćega gospodarstva, počevši od 1990. godine. Dr. Družić ukazuje na razvojni smjer kojim bi trebala ići ekonomska politika, za razliku od dosadašnjega prorecesijskog smijera. Dr. sc. Bosiljka Janjatović, *Prilog za biografiju dr. Marijana Cukara, poglavara Kotara Volosko – Opatija i Sušak*, koristeći se građom Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu, govori o ovome Zadraninu, višem upravnom činovniku, financijskome stručnjaku, u nekoliko navrata i kotarskome predstojniku te članu delegacija koje su imale zadatak riješiti brojna međunarodna pitanja Kraljevine SHS. Prof. dr. sc. Darko Dukovski (Pula), *Hrvatska područja u III. Reichu*, govori o Istri, Kvarnerskome primorju, Rijeci, Gorskome kotaru te o dijelovima anektiranima od strane Kr. Italije nakon *Rimskih ugovora* s kvislinškom NDH 1941., kao i onima koji su se pod njemačkim okupatorom našli od listopada 1943. do svibnja 1945. godine, a, također, i do danas otvorenome pitanju pravnoga statusa i načinu provođenja vlasti na spomenutim područjima.

Rubrika PRIKAZI, OSVRTI, BILJEŠKE djelomično je posvećena akademiku Luju Margetiću: Maja Polić piše: *Počasni doktori Sveučilišta u Rijeci. Doctores honores causa – akademik Lujo Margetić, akademik Milan Moguš. Republika Hrvatska, U Rijeci, 8. prosinca 1995.* Slijede dr. sc. Tihomira Mršić, *Lujo Margetić, Krsni list hrvatske države (Trpimirova darovnica) i međunarodni položaj hrvatske države narodnih vladara, Starine, 62., Zagreb, 2004., str. 1–42;* *Lujo Margetić, Odnosi Hrvata i Madara u ranije doba (u povodu 900. obljetnice hrvatskog priznanja ugarskog kralja Kolomana za hrvatskog kralja), Starine, 63., Zagreb, 2005., str. 1–90;* mr. sc. Branko Kukurin (Kastav), *Jedan prilog Luje Margetića o povijesti visokoškolske nastave u Rijeci;* mr. sc. Darinko Munić, *Zanimljiv i koristan vodič Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti / Croatian Academy of Sciences and Arts, Zagreb, 2004., 80. str. i Mošćenički zbornik, godina I., broj 1., Mošćenice, 2004. i godina II., broj 2., Mošćenice, 2005.*

Cjelina IZ ČASOPISA donosi članak Ljubomira Petrovića, *Popis radova u časopisu / zborniku Rijeka od godine I. do godine X.* Navedeni svezak zatvara odjeljak UPUTE SURADNICIMA ČASOPISA RIJEKA.

Godina XI., sv. 1., 2006. Riječ je o bibliografiji prvih dvadeset svezaka/deset godišta časopisa, točnije od god. I., sv. 1. i 2./1994. do god. X., sv. 1. i 2./2005. autora mr. sc. D. Munića. Nakon *Uvoda u bibliografiju* s podacima o časopisu, njegovu sadržajno-tematskome sklopu i općim podacima o bibliografiji, slijedi *Popis autorica i autora radova, Popis bibliografskih jedinica, Sažeci na stranim jezicima i Pregled sadržaja objavljenih radova po godinama izdanja i svescima.* Slijede sažeci na talijanskome, engleskom, njemačkom i francuskom jeziku, pa *Kazalo imena* te *Kazalo mjesta.* Časopis *Rijeka* u dvadeset svezaka ima 370 objavljenih jedinica, ukupno 85 autora.

Godina XI., sv. 2., 2006. Ovaj i idući svezak, posvećeni su sedamdesetoj obljetnici života glavnoga urednika edicije, akademika P. Strčića. Urednici su dr. sc. Mihael Sobolevski, mr. sc. Darinko Munić i Ljubomir Petrović. O brojnim segmentima njegova djelovanja pišu poznati domaći i strani znanstveni i stručni djelatnici te prijatelji. Svi se slažu napose u ocjeni da je akademik vrstan stručnjak na području historiografije te vrsni znanstveni kritičar. Većina autora istaknula je njegovo otkrivanje do tada nepoznatih činjenica, zahvaljujući kojima je omogućio reinterpretaciju, vrednovanje i raščlambu čije su odrednice znanstveno utemeljene te kao takve predstavljaju važan doprinos razvoju povijesne struke. Nakon *Proslova urednika* ovoga broja, mr. sc. Darinka Munića, slijedi rubrika ČLANCI sa slijedećim sadržajima: mr. sc. Darinko Munić, *Životopis i popis knjiga akademika Petra Strčića*, kojemu je polazište kratka biografija P. Strčića, s podacima o obitelji, školovanju, službi, odnosno stalnome i vanjskome suradništvu, zatim, akademikova znanstvena i znanstveno-edukativna djelatnost, društveno-stručni rad, odjeci, nagrade i priznanja te popis knjiga i uži izbor literature o akademiku. Prof. dr. sc. Miroslav Bertoša (Pula),

Od bodulske zavičajne odskočnice do historiografije sveopćega – Kroki-portret Petra Strčića, hrvatskoga povjesničara o 70. godini života, progovara o spletu okolnosti i svojih promišljanja o akademikovoju obljetnici, njegovu sjećanju na dane u Akademiji, curriculumu povjesničara Strčića te habitatu izražena akademikova bodulskog identiteta, uz osvrt na njegov opus u rasponu od povjesničara istraživača do angažiranoga povjesničara zapadnohrvatskoga geopolitičkog kruga. Članak stanovnice Krasa, Radmile Borović (Kras, otok Krk), *Akademik Petar Strčić – naš Krasan, sused, prijatelj, Bodul* napisan je čakavštinom toga akademikova rodnoga sela, tzv. *čokavicom*, a sadrži i akcentuaciju te popis manje poznatih riječi odnosno hrvatskih i talijanskih izvedenica u tome čakavskome govoru Krasa. Članak akademika Hodimira Sirotkovića (Zagreb), *Sjećanja na znanstvenu, stručnu i prijateljsku suradnju s akademikom Petrom Strčićem*, osvrt je na njihovu četrdesetogodišnju plodnu suradnju; autor daje visoku ocjenu Strčićeva povjesničarskog i organizatorskog značaja, te nesebičnoga čovjeka i velikoga humanista. O suradnji sa Strčićem piše i akademik Lujo Margetić, *Moja suradnja s akademikom Petrom Strčićem*, i to u praksi, točnije, o njihovoj suradnji na trima knjigama, u više zbornika i uopće na brojnim poljima. O istoj temi govor je u članku *O suradnji s akademikom Petrom Strčićem* dr. sc. Bosiljke Janjatović, akademikove fakultetske kolegice, kasnije bliske suradnice i koautorice brojnih radova. Slijede članci akademikovih zaposlenika u nekoliko visokih državnih ustanova. Tako mr. sc. Ružica Kolarević-Kovačić (Zagreb) daje članak *Petar Strčić kao direktor Arhiva Hrvatske u Zagrebu (1980.–1990.)*, dr. sc. Tatjana Paić-Vukić (Zagreb), *Akademik Petar Strčić kao upravitelj Arhiva HAZU*, mr. sc. Darinko Munić, *Akademik Petar Strčić – voditelj Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci*, doc. dr. sc. Vesna Munić, *Akademik Petar Strčić kao utemeljitelj studija i sveučilišni profesor povijesti u Rijeci*. Slijede članci vezani uz njegovo čelništvo u nekoliko društava i udruga, te djelatnošću vezanom uz fakultetske dužnosti. Tu su radovi prof. dr. sc. Ive Goldsteina (Zagreb), *Društvo za hrvatsku povjesnicu / Savez povijesnih društava Hrvatske za predsjednikovanje Petra Strčića (1988.–1997.)*, Ljubomira Petrovića, *Rad Povijesnoga društva Rijeka – Rijeka za predsjedanja akademika Petra Strčića*, Milana Radića, dr. med. (Malinska, otok Krk), *Akademik Petar Strčić – suosnivač Povijesnoga društva otoka Krka (1969.)*, glavni urednik *"Krčkoga zbornika" (od 1970., sv. 1.–54.)* i *"Posebnih izdanja" (od 1971., sv. 1.–45.)*, mr. sc. Branka Kukurina, *Akademik Petar Strčić kao nastavnik*; Veseljka Velčića, *Čakavski sabor u doba predsjednikovanja akademika Petra Strčića* te Maje Polić, *Akademik Petar Strčić kao fakultetski profesor i znanstveni mentor*. Svezak sadrži i nekoliko akademikovih fotografija snimljenih u različitim prigodama.

Godina XI., sv. 3., 2006. U rubrici ČLANCI prvi je po redu onaj prof. dr. sc. fra Bonaventure Dude (Zagreb), *Selo Kras na otoku Krku – rodno mjesto akademika Petra Strčića*, koji daje pregled povijesti Krasa, s osvrtom na nekoliko priloga o tome

mjestu, koje je u koautorstvu napisao upravo Krasanin P. Strčić. Prof. Duda je podrijetlom iz toga krčkog sela. Članak prof. dr. sc. fra Franje Emanuela Hoška, *Život i djelo akademika Petra Strčića*, za objavljivanje je priređen govor u okviru svečane akademije u župnoj crkvi Sv. Antuna Padovanskoga u Krasu, u čast akademikova 70. rođendana. Prof. dr. sc. Darko Darovec (Kopar), *Prispevek akademika dr. Petra Strčića razvoju slovenske znanstvene dejavnosti*, piše, među ostalim, o suradnji s akademikom te o njegovoj prisutnosti na slovenskim znanstvenim skupovima, člancima objavljenim u slovenskim znanstvenim edicijama, poput *Acta Histriae* i *Annales*, kao i o tome da je P. Strčić bio i prvi službeni ocjenitelj dodiplomskoga studija Fakulteta za humanistične studije Univerze u Kopru i triju "bolonjskih" studijskih programa iste Univerze. Dr. sc. Anton Bozanić (Mali Lošinj), *Otok Krk i drugi Kvarnerski otoci u znanstvenome djelu akademika Petra Strčića*, pozabavio se dijelom bogatoga opusa P. Strčića vezanoga za taj dio Kvarnerskoga primorja, i to od prvih temeljitih sinteza o njihovoj povijesti, znanstvenih i stručnih članaka do članaka u kojima popularizira povijest otoka. Analizu akademikovih knjiga i članaka o povijesti Istre dao je izv. prof. dr. sc. Slaven Bertosa (Pula), *Prošlost Istre (do početka XX. stoljeća) u radovima akademika Petra Strčića*. Akademik Nikša Stančić (Zagreb), *Hrvatski preporodni pokret u Istri i na Kvarnerskim otocima u interpretaciji Petra Strčića: o jednoj doktorskoj disertaciji i njezinoj sudbini*, govori o doktorskom radu P. Strčića, čiji je sadržaj u cijelosti posvećen dijelu prvoga naraštaja hrvatskih preporoditelja na čelu s dr. Jurjom Dobrilom, u najzapadnijemu dijelu hrvatskoga nacionalnog korpusa tada pod snažnim pritiskom vladajućega, tankog talijansko-talijanaškoga sloja i austrijsko-njemačkih viših vlasti. O akademikovu pristupu istarskoj povijesti između dva rata, točnije, o počecima okupacije toga područja od Kr. Italije i međunarodnopravnim potvrđama toga zaposjedanja, o nasiljima državnih tijela i fašista nad apsolutnom većinom pučanstva, tj. Hrvatima (i Slovencima na sjeveru Istre), antifašističkome otporu i sl. govori prof. dr. sc. Darko Dukovski, u članku *Akademik Petar Strčić: Istra između dva svjetska rata*. Radovima P. Strčića o Drugome svjetskom ratu, napose na prostoru Zapadne Hrvatske, s posebnim osvrtom na pojedine ličnosti i njihovu ulogu u okviru povijesnih pojava koje obilježavaju spomenuto vrijeme pozabavio se dr. sc. Davor Mandić, u članku *Stručna i znanstvena postignuća akademika Petra Strčića (s posebnim osvrtom na istraživanja u svezi s NOB-om u kontekstu povijesnih zbivanja tijekom II. svjetskog rata)*. Dr. Strčić bavio se i generalnim sekretarom KPJ, potonjim predsjednikom SKJ, vrhovnim zapovjednikom oružanih snaga nove Jugoslavije Josipom Brozom Titom, a o tome govori članak dr. sc. Tomislava Badovinca (Zagreb), *Akademik Petar Strčić o Josipu Brozu Titu*. O suradnji P. Strčića i Općine Klana na području znanosti i kulture, napose osnutka Društva za povijesnicu Klana, Katedre Čakavskoga sabora i manifestacije "Dani Matka Laginje" piše Ivan Šnajdar (Klana), *Akademik Petar Strčić i Klana*. Još jednim segmentom svestranoga znanstvenog i

stručnog istraživanja P. Strčića, kojemu je posvetio i dio svojega zaposleničkoga radnog vijeka pozabavila se dr. sc. Tihomira Mršić, *Pomoćne povijesne znanosti i arhivska služba – osnovica djela akademika Petra Strčića*. Zatim, *O arheografskim prilogima akademika Petra Strčića*, s pregledom objavljenih knjiga odnosno posebnih izdanja u kojima je tiskao arhivsku građu te izvora koje je objavio u člancima, zbornicima i časopisima pisala je Andrea Roknić. O hrvatskim kršćanskim temama, odnosno hrvatskoj crkvenoj povijesti kao još jednoj sastavici akademikovih istraživanja kroz četiri cjeline – Crkva u političkim, društvenim i kulturnim zbivanjima, pregledi crkvenoga života i djelovanja, povijest ustanova i biografski prikazi, govori prof. dr. sc. fra Franje Emanuela Hoška, *Hrvatske kršćanske teme u djelu akademika Petra Strčića*. Na radove P. Strčića usmjerene na stariju nacionalnu povijest i sadržaje koji su vezani uz njegov uži zavičaj, otok Krk, konkretno, na glagoljicu kao stanoviti unikat i posebnost unutar europskih i svjetskih pojava, ukazao je mr. sc. Darko Deković, *Glagoljica u radovima Petra Strčića*. Članak *Strčićev leksikografski prinos* dr. sc. Trpimira Macana (Zagreb) govori o pregledu suradnje P. Strčića u enciklopedijskim i leksikonskim izdanjima Leksikografskoga zavoda "Miroslav Krleža", u *Hrvatskome leksikonu* i *Primorskome slovenskom biografskom leksikonu*. Ključnim zaključcima dijela ocjenjivača i prikazivača historiografskih knjiga, studija i članaka što ih je akademik objavljivao od 60-ih god. XIX. st. do najnovijega vremena pozabavio se mr. sc. Elvis Orbančić (Žminj), *Prikaz ocjena historiografskih radova akademika Petra Strčića*. Na kraju, u rubrici IZVJEŠĆE, Maja Polić govori o tome *Što je akademik Petar Strčić učinio na znanstvenome i stručnome polju u svojoj jubilarnoj 70. godini života?*.

Godina XII., sv. 1., 2007. Poglavlje RASPRAVE I ČLANCI otvara Luka Nekić (Rijeka), radom *Vjekoslav Vičević i hrvatska zrakoplovna legija NDH na istočnome bojištu 1941.–1945.* Riječ je o pomoći koju je kvislinska Nezavisna Država Hrvatska poslala Wermachtu u pohodu na SSSR, u operaciji Barbarossa. Jedan od prvih zapovjednika legije bio je bojnič V. Vičević, rođen na Sušaku. Slijedi *Gospodarska situacija u Općini Rijeka 1970.–1972. godine* mr. sc. Andree Roknić. Autorica se posebno osvrnula na osnovne pokazatelje gospodarskoga razvoja po područjima i djelatnostima od najveće važnosti za Općinu Rijeka: industrija, promet, trgovina, ugostiteljstvo i turizam. Pregled povijest riječke upravne zajednice od početka XV. do prve polovice XVI. st. daje Ozren Kosanović, *Komuna na razmeđu velikih sila. Prilog proučavanju povijesti Rijeke od početaka XV. st. do 1527. godine*. Tadašnja Rijeka nalazila se u rukama Habsburgovaca, koji su je u to doba nastojali snažnije integrirati sa svojim nasljednim zemljama te je tako osigurati kao svoju krajnju uporišnu točku na Kvarnerskome primorju. Ovaj svezak donosi i poglavlje HISTORIOGRAFI O HISTORIOGRAFIMA, a započinje prilogom akademika Luje Margetića, *Miho Barada i Vinodolski zakon (1288.)*. Istaknuti su najvažniji događaji u životu toga svećenika i znamenitoga sveučilišnog profesora povijesti, kao i temeljna

stajališta njegova rada *Hrvatski vlasteoski feudalizam* (1952.), u kojemu obrađuje problematiku hrvatskoga društva s osobitim obzirom na znameniti Vinodolski zakon. Doc. dr. sc. Vesna Bauer Munić, *Vanda Ekl kao povjesničarka*, posebnu pozornost posvećuje istraživačkoj djelatnosti riječke sveučilišne profesorice, te njezinoj obradi povjesne građe i znanstvenoj interpretaciji povijesne problematike područja Rijeke, Istre i Kvarnerskog primorja s otocima. Dr. sc. V. Bauer Munić objavila je i članak *Prošlost i iščitavanje povijesti u radovima dr. sc. Radmile Matejčić*, u kojemu je izložila povijesnu odrednicu znanstvene djelatnosti te također riječke sveučilišne profesorice, a govori o njezinim monografskim djelima i znanstveno-stručnim člancima iz kojih se može razabrati niz povijesnih odrednica cijele Zapadne Hrvatske. U članku *Neki prilozi Danila Klenu o povijesti Istre XVI.–XVIII. stoljeća*, prof. dr. sc. Slavena Bertoša osvrće se na veći broj radova o Istri, a posebno su istaknuti oni, tematski vezani za Barban i Barbanštinu, grožnjanski statut, galije i galijote mletačku vladavinu Istrom itd. *Historiografskim djelom Maksa Peloze*, povjesničarom i teologom, istraživačem crkvene povijesti, paleografije, arhivistike i diplomatike, pozabavio se prof. dr. sc. Franjo Emanuel Hoško.

Slijede PRIKAZI, OSVRTI i BILJEŠKE. Tako dr. sc. Ivica Zvonar daje članak *Zapadna Hrvatska u Zborniku Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*; dr. sc. Ivan Jurišić (Zagreb), *Dragutin Pavličević, Povijest Hrvatske*, Zagreb, 2007., 638 str.; Milan Radošević (Pula), *Maurizio Levak, Slaveni vojvode Ivana, Leykam international, d.o.o. Zagreb-Sveučilište Jurja Dobrile u Puli*, Zagreb, 2007., 143 str.; dr. sc. Tatjana Paić-Vukić, *Turska kuća – Casa Turca u Rijeci*, Rijeka, 2007., 133 str.; Milan Radošević, *Stipan Trogrlić, Katolička crkva u Istri, C.A.S.H. – Pula, Pula*, 2006., 230 str.; Maja Čutić-Gorup (Rijeka), *Znanstveni kolokvij Župa sv. Ane Volsko o 160. obljetnici postojanja, Volosko*, 20. rujna 2007.; mr. sc. Andrea Roknić, *Znanstveni skup Pariška mirovna konferencija i Ugovor o miru s Italijom (1946.–47.), HAZU i SAZU*, Zagreb, 7. i 8. prosinca 2007.; Maja Čutić-Gorup, *Ivo Rendić Miočević, Učenik – istražitelj prošlosti: novi smjerovi u nastavi povijesti, Školska knjiga*, Zagreb, 2005. Na kraju se nalazi poglavlje IZVJEŠTAJ, s *Izvještajem o radu Povijesnoga društva Rijeka za 2006. godinu* Ljubomira Petrovića.

Godina XII., sv. 2., 2007. Rubrika RASPRAVE I ČLANCI započinje *Mussolinijevim logorima. U povodu novih rezultata istraživanja talijanskoga povijesničara Carla Spartaca Capogreca* autora mr. sc. Maria Dagostina (Rijeka). Članak je vezan uz istoimenu knjigu talijanskoga sveučilišnog profesora i znanstvenika, jednoga od najboljih stručnjaka za povijest talijanskoga fašističkog pokreta. O *Slovenskome društvu na Reki u Riečkom novom listu od 1909. do 1913. godine* pisala je Barbara Riman (Rijeka). Autorica obrađuje bogatu kulturnu i ostalu djelatnost Slovenaca u tadašnjoj Rijeci početkom XX. stoljeća, preko uvida u novinske članke, obavijesti, preglede, izvještaje i kritike sa sadržajem o Slovenskome društvu, kao i bibliografiju

svih članaka. Zatim, Barbara Riman i Kristina Riman (Rijeka) pišu o *Djelovanju slovenskoga doma KPD "Bazovica" u Rijeci*, osnovanoga 1947., kada se tadašnja Rijeka sjedinila sa susjednim gradom Sušakom. Navedeno Društvo koje okuplja slovensko stanovništvo nastanjeno u Rijeci, dalo je niz plodnih rezultata na raznim kulturnim i umjetničkim područjima u i van Rijeke. Dr. sc. Tihomira Mršić obrađuje *Dobrinjske koznoce*, odnosno krunicu u Dobrinjštini na o. Krku, koja je na hrvatskome jezičnom prostoru prisutna od njezine pojave u katoličkome i istočnom kršćanstvu, na početku u samostanima, a potom i među laicima. Obradena je i terminologija krunice u hrvatskome jeziku, a treba reći kako je već dr. Valentin Putanec ustvrdio da je tisućljetna riječ *koznoce* avarskoga podrijetla. Dr. Mršić zaključila je kako je moljenje ponavljanjem možda moglo postojati i u pretkršćansko vrijeme. O *Folklornoj i etnografskoj građi otoka Krka u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu (S osvrtom na suradnike istraživače)* piše mr. sc. Koraljka Kuzman (Zagreb). Njezina su istraživanja nastala kao rezultat terenskih i znanstvenih istraživanja, koja su provodili djelatnici spomenutoga Instituta, te na temelju zapisa samih Krčana. U prilogu članka nalazi se i popis građe pohranjene u Institutu. Prof. dr. sc. Božena Vranješ Šoljan (Zagreb), *Odnos velikih sila prema Istri u Prvome svjetskom ratu*, analizirala je europsku političku scenu, kraj razdoblja ravnoteže između velikih sila, njihov odnos prema manjinskim narodima te posljedice tajnoga Londonskog ugovora Antante i Italije, kao i njegovo odražavanje u Istri.

Rubrika HISTORIOGRAFI O HISTORIOGRAFIMA započinje člankom *Zakarijin Praputnjak u novijoj nastavi povijesti* prof. dr. sc. Ive Rendića Miočevića (Rijeka), koji raspravlja o odgojnim ciljevima, značenju zavičajne povijesti i restrukturiranju nastave povijesti u smislu interdisciplinarnе povijesne antropologije, na primjeru Kvarnera i gorske Dalmacije za što je dio materijala dobio didaktičkom obradom Zakarijine monografije. Slijedi dr. sc. Anton Bozanić, *Giambattista Cubich, liječnik i pisac o krčkoj povijesti*, koji je obradio Cubicheve liječničke napise vezane za otok Krk, te dvije knjige o povijesti Krka, koje je napisao pred kraj svojega života.

Rubrika PRIKAZI, OSVRTI, BILJEŠKE sadrži tekstove: prof. dr. sc. Katice Ivanišević (Rijeka), *Riječ na predstavljanju Bratovštinske knjige Sv. Antuna Padovanskoga iz Krasa (Dobrinjština, o. Krk) (1666.–1669.) 1742.–1808., sv. 2, talijanski rukopis, autora Snježane Marije Marčec, Slavena Bertoše i Petra Strčića*; mr. sc. Darka Dekovića, *Predstavljanje knjige Bratovštinska knjiga Sv. Antuna Padovanskoga iz Krasa – II. svezak. U Krasu, u nedjelju, 5. kolovoza 2007. Izlaganje Darka Dekovića (U 10,00 sveta misa u župnoj crkvi Sv. Antuna Padovanskoga u Krasu, a u 11,00 predstavljanje kniige)*. Tu su i tekstovi Ozrena Kosanovića, *Boris Olujić, Povijest japoda – pristup*, Zagreb, 2007.; Milana Radoševića, *Sacerdotes, iudices, notarii.....: posrednici među društvenim strukturama, 2. Istraski povijesni biennale, sv. 2., Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa, glavni urednik Neven Budak, Državni arhiv u Pazinu – Sveučilište Jurja Dobrile u Pulji, Odjel za hu-*

manističke znanosti – Pučko otvoreno učilište Poreč, Zavičajni muzej Poreštine, Poreč, 2007., 242 str. i Iz povijesti pulske luke, Zbornik radova, glavni urednik Mladen Černi, Lučka uprava Pula, Pula, 2006., 252 str.

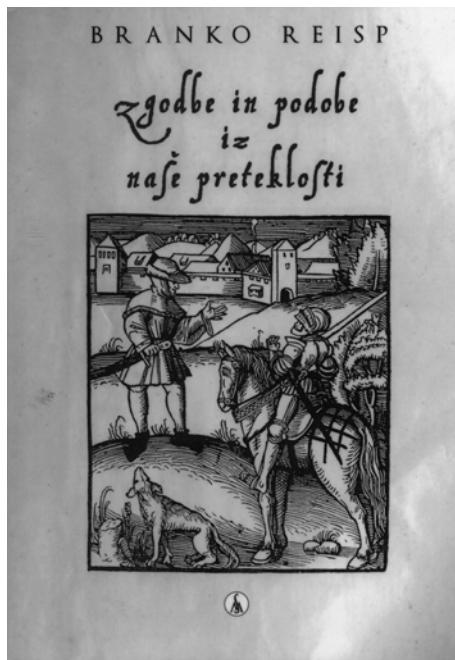
Rubrika IZVJEŠTAJ donosi prilog o *Četiri izdanja u povodu 70. obljetnice života našega glavnog urednika*, autorice Maje Polić, a na kraj su uvrštene UPUTE SURADNICIMA ČASOPISA RIJEKA.

Stranice časopisa *Rijeka* ispisali su, kao što je vidljivo, najeminentniji hrvatski znanstvenici, a možemo susresti i pojedine strane znanstvenike. Prigoda je dana i mladima, koji tek traže svoju afirmaciju u znanstvenome svijetu, što svakako treba pohvaliti. To je bez sumnje bio razlog polučivanja višestrukoga uspjeha: otkriveni su novi, brojni segmenti lokalne riječke prvenstveno političke, zatim gospodarske, vojne, crkvene, umjetničke povijesti, a ima i priloga iz drugih znanosti – pedagogije, demografije, kao i iz pomoćnih povijesnih znanosti – genealogije, heraldike, onomasiologije itd. Uočljivo je i njegovanje kritike, pa su tako objavljene i brojne ocjene i prikazi. Pored toga, održala se i visoka znanstvena te stručna razina. Uredništvo je tome od samih početaka i stremilo. Ovakve iznimno plodonosne rezultate i dalje priželjkujemo.

Branko Reisp: ZGODBE IN PODOBE IZ NAŠE PRETEKLOSTI.

Ljubljana, Društvo Slovenska matica, 2008, 198 str.

Knjiga Branka Reispa *Zgodbe in podobe iz naše preteklosti* je delo, prežeto z duhom domoznanstva. Že sam naslov daje slutiti, da pred nami ni strokovna študija kakšnega specifičnega zgodovinskega problema ali obdobja, ampak kompilacija opisov izbranih zgodovinskih dogodkov, oseb ali obdobj, po avtorjevem mnenju pomembnih za "našo", slovensko, zgodovino. Predstavljene teme, kot so kmečki upori, bitka pri Sisku leta 1593, Janez Vajkard Valvasor in Ilirske province, so "klasična" vprašanja slovenskega zgodovinopisja. V tem oziru avtor tudi ne prezentira nikakršnih novih zgodovinopisnih ugotovitev. Duh domoznanstva je očiten že v prvi od šestih "zgodb", v poglavju o velikih slovenskih kmečkih puntih. Avtor v deskriptivni maniri sintetično predstavi vse najpomembnejše kmečke upore, ki so se zgodili na slovenskem ozemlju od 15. do 18. stoletja. Opisi uporov so pretežno nezanimivi, kajti avtor v duhu *Fachgeschichte* našteva posamezne kmečke upore, njihov začetek, razvoj in konec. Tisto, kar požiivi to sintetično navajanje dejstev, je pomen, ki ga avtor pripiše uporom. Tako že lahko takoj na začetku preberemo, da so "dolgotrajni in krvavi slovenski kmečki upori s svojimi viški v 16. stoletju, med največjimi tudi v evropskem merilu, so bili impresiven izraz vitalne energije slovenskega ljudstva in najvišji vzpon njegovih razvojnih sil" (Reisp, 2008, 7). Tudi v nadaljevanju poglavja

avtor v duhu domoznanstva pripisuje kmečkim uporom nacionalno-mitološki značaj, bistven za razvoj slovenskega naroda. Ne manjka tudi večkratna omemba legende o kralju Matjažu in celo primerjava enega vojaškega obračuna med kmečko "vojsko" in Turki z bitko pri Termopilah dve tisočletji prej. Da se to poglavje bolj kot strokovna sinteza bere kot opis slavne zgodovine slovenskega naroda iz 19. stoletja, se kaže tudi v odsotnosti kakršnih koli opomb (teh ni niti v drugih poglavjih) in s predstavljenim izborom bibliografije, ki ne vključuje nikakršne tuje literature. Poglavje o bitki pri Sisku leta 1593 je skorajda samo naštevanje časopisnih člankov in znanstvenih ter poljudnih del z opisi bitke od 17. stoletja dalje. V poglavju z naslovom *Oris zgodovine 17. stoletja v Sloveniji* avtor

na tipičen faktografski način predstavi "zgodbo" o 17. stoletju v tedanjih slovenskih deželah. Poglavje je zbirka različnih zgodovinskih dejstev, od politike Habsburžanov, kmečkih uporov, tridesetletne vojne, razvoja šolstva, znanosti, književnosti pa do čarovnic, vojne s Turki, ureditve deželne uprave, mestne uprave, razvoja trgovine in obrti in podobno. Kot pravi naslov, oris zgodovine na dobrih štiridesetih straneh. Poglavje o Janezu Vajkardu Valvasorju se še najbolj oddalji od duha domoznanstva, kar ne bi smelo biti presenečenje, glede na to, da je avtor, vsaj po izboru literature sodeč, veliko časa posvetil proučevanju Valvasorja. Tako tukaj natančno opisuje poreklo, življenje in delo "našega" Valvasorja. Spodbudno je, da avtor posveča pozornost tudi ozadju Valvasorjevega ustvarjanja, okolju, v katerem je živel in percipiji, ki so jo imeli o njem slovenski intelektualci v nadaljnjih stoletjih. Valvasor bo, seveda, še vedno ostal "izraz naše povezanosti z evropskim prostorom in kulturne odprtosti, dokaz naše ustvarjalne moči in odlična osvetlitev naše zgodovine" (Reisp, 2008, 156), vendar tokrat z vsaj globljo razlago zgodovinskih struktur dogajanja. Poglavje o višjih šolah v Ljubljani v 17. in 18. stoletju je še ena sinteza razvoja šolstva na Kranjskem v tistem času. Prav tako zadnje poglavje knjige o Napoleonu in Slovencih predstavi že znana dejstva o Ilirskih provincah, tako da tudi tam ne izvemo nič novega.

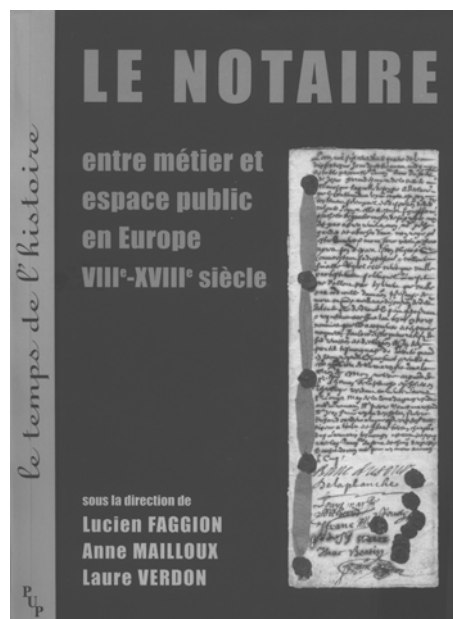
Knjiga Branka Reispa ni napačno delo, če bralec ve, kaj iskati v njej. Za ljubitelja zgodovine, ki se zanima za obdobje novega veka na slovenskih tleh, je to delo lahko dobro izhodišče. Če se, seveda, prebije skozi naštevaje dejstev in mitologiziranje. Za kakršno koli resnejše delo na tem področju je knjiga pravzaprav neuporabna, med drugim tudi zato, ker je avtor samo sintetiziral obstoječe znanje, nič pa ni delal na izvirnem arhivskem gradivu. Zato je tudi primerno, da knjižnice knjigo uvrstijo na oddelke za domoznanstvo.

Hrvoje Ratkajec

*Lucien Faggion, Anne Mailloux, Laure Verdon (ur.): LE NOTAIRE
entre métier et espace public en Europe VIIIe–XVIIIe siècle.
Aix-en-Provence, Université de Provence, 2008, 298 str.*

Novoizdani zbornik prispevkov s simpozija, ki je leta 2006 potekal pod organizacijskim okriljem *UMR Temps, Espaces, Langages, Europe méridionale-Méditerranée* in *Laboratoire d'Archeologie Médiévale Méditerranéenne*, provansalsko univerzo in *Archives départementales des Bouches-du-Rhône*, se ponaša z naslovom 'Notar med poklicem in javnim prostorom v Evropi od 8. do 18. stoletja' in obeta niz poglobljenih razprav, ki skupaj tvorijo zajeten prispevek k zgodovini notariata na način *longue durée*.

Monografijo so uredniki Lucien Faggion, Anne Mailloux in Laure Verdon (predavatelji na provansalski univerzi) zasnovali v treh sklopih; prvega, najboljsežnejšega, tvorijo članki, ki govorijo o liku notarja kot takem (*La figure du notaire: statuts, espaces, réseaux*), v drugem so zbrani prispevki o odnosih med notarji in oblastmi (*Le notaire et les pouvoirs*), v tretjem sklopu pa je notar predstavljen kot mediator in razsodnik hkrati (*Le notaire, médiateur et arbitre*). Svoje raziskave so prispevali avtorji – povečini medievisti in zgodovinarji novega veka oz. pravni zgodovinarji – z različnih krajev Evrope, med drugim iz

francoskih: Toulousea, Avignona, Aix-en-Provencea, Grenobla, Chambéryja, Paua in Pariza (Gabriel Audisio, Simone Balossino, Philippe Bernardi, Claude Denjean, Jean Hilaire, Claude-France Hollard, Gregorio Salinero, Charles de La Roncière, René Favier, Dominique Bidot-Germa, Christian Guilleré), švicarskih: Siona, Berna in Lausanne (Chantal Ammann-Doubliez, Georg Modestin, Clémence Thévenaz-Modestin, Martine Ostorero), italijanskih: Belluna, Barija in Verone (Donatella Bartolini, Anastella Carrino, Edoardo Demo), portugalskih: Aveira in Lizbone (Filipa Roldao, Joana Serafim), ter tudi z druge strani oceana, in sicer kanadske Ottawe (Kouky Fianu). Rdeča nit vsem pa je bilo opazovanje formuliranja lika notarja, tehnikam in spretnostim v okviru njegovega delovanja ter njegovi vlogi političnega in družbenega posrednika v osrčju družbe starega režima.

Vsak od prispevkov, ki so brez izjeme napisani v francoskem jeziku, sistematično in nazorno poseže v samo srž posameznega raziskovalnega problema, marsikateri članek pa je opremljen tudi s slikovnim gradivom, bodisi s tabelami ali shematičnimi prikazi, ki pomagajo pri ponazoritvi ugotovitev. Delo odlikuje tudi geografska (in posledično kontekstualna) raznolikost preučevanih območij, ki zajemajo tako francosko, italijansko, portugalsko, švicarsko in katalonsko ozemlje kot tudi dele Latinske Amerike pod špansko vladavino oziroma, natančneje, vključujejo študije o notariatu na območjih Benetk, Toskane, Neapeljskega kraljestva, Švice, Béarna, Provanse, Languedoca, Flamske, Orléanaisa in drugih pokrajin jugozahodne Evrope. Gre za območja, kjer arhivsko gradivo, povezano z notariatom, običajno predstavlja neizčrpna nahajališča dokumentov in s tem ponuja številne raziskovalne možnosti in omogoča izčrpno poznavanje te institucije in njenih članov. Obenem želijo analize osvetliti obstoj raznih političnih, družbenih in institucionalnih konfliktov v družbah med osmim in osemnajstim stoletjem ter skušajo odgovoriti predvsem na vprašanja, kot so: kdo je notar starega režima, kakšna je njegova vsakdanja poklicna praksa, kakšne so vezi in mreže, ki jih je ta akter civilnega prava tkal z družbo, z miljejem sodstva, z institucijami, z avtoritetami in z državo od srednjega do konca novega veka. Besedila se dotaknejo tako njihove močne vpetosti v družbeno tkivo starega režima, saj so bili notarji številni (in aktivni) tako v mestih kot na podeželju, pa tudi zvez in klientel, ki so nastajale zaradi specifičnih interesov. Posvetijo se tudi njihovim odnosom z oblastmi in paktiranju oz. konfliktom kot posledici njihove družbene mediacije, delno pa tudi njihovi vlogi promotorjev humanizma med 14. in 15. stoletjem.

Prispevke na koncu zbornika povežejo še zaključki, v katerih so povzete ključne smernice, s poudarkom na pravnozgodovinskem kontekstu, v katerega se figura notarja umešča. Sklepne misli so seveda ob takem nizu prispevkov zares dobrodošle, sploh če gre za tako heterogen izbor študij, od katerih se vsaka loteva specifičnih pravnozgodovinskih primerov, čeprav v vseh kot protagonist nastopa prav notar.

Urška Železnik

Uršula Lipovec Čebtron: KROŽERE ZDRAVJA IN BOLEZNI: TRADICIONALNA IN KOMPLEMENTARNE MEDICINE V ISTRI. Ljubljana, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, 2008, 218 str.

Pričujoča knjiga je plod večletnega raziskovanja v Istri, z zametki že v obdobju 1999–2000, z zbiranjem gradiva za diplomsko delo, v sedanji obliki pa je izšla kot preoblikovano avtoričino magistrsko delo. Delo izstopa v več pogledih: je prva metodološko in teoretsko medicinskoantropološka monografija slovenskega avtorja oziroma avtorice, ki obravnava slovenski oziroma evropski prostor. Naj se to oznako razume kot vzpodbudo (avtorici) ali kot opomin (založbam), saj se nikakor ne želi prezreti študij več slovenskih (predvsem) antropologov in etnologov, ki se že dalj časa posvečajo raziskovanju medicinskih praks ter odnosov do zdravja in bolezni, prvi predvsem v nezahodnem svetu, drugi pa pretežno na Slovenskem, in so na te teme napisali že vrsto znanstvenih člankov, magistrskih in doktorskih del (npr. Telban, Terčelj, Židov, Potrata), medtem ko izdana (predvsem etnološka) dela, ki so sicer študije o zdravju, bolezni in zdravljenju (npr. Dolenc, Bogataj, Möderndorfer, Makarovič, Šmitek), ne zajemajo znanstvenega aparata medicinske antropologije, ali pa to ni njihova osrednja tema. Izpostaviti velja tudi didaktično vrednost te knjige, ki zagotovo ne bo ostala neizkoriščena, saj si je medicinska antropologija utrla pot že na štiri fakultete v Sloveniji. Slednje seveda relativizira (ali problematizira?) privesek "prvega", sploh pa ni namen govoriti o nekih "začetkih". Brez dvoma gre za opazen doprinos ne le k ožji antropološki in etnološki stroki, ampak z interdisciplinarnostjo medicinske antropologije tudi k polju "trdih" znanosti, prvenstveno biomedicine. Nadalje avtorica podaja rešitve k zmedi pri prevajanju temeljnih konceptov in terminov medicinske antropologije v slovenščino, kot so na primer Kleinmanovi sektorji zdravstva, distinkcija med *illness*, *disease* in *sickness* ter s poskusom definiranja "neuradnih", "drugih" medicin. Celostno podobo daje knjigi še pregled razvoja medicinske antropologije, od njenih zgodnjih usmeritev do izbranih sodobnih pri-

stopov, oris zgodovine zdravstva v Istri, zlasti pa raziskava tradicionalne in komplementarnih medicin v Istri, ki temelji na "terenu" (avtorica opozori, da se poskuša izogniti popredmetnemu dojemanju informatorjev, ki so v antropologiji osrednji element "terena") ter analizi arhivskih in časopisnih virov.

Znotraj medicinske antropologije (in potemtakem tudi znotraj biomedicine in drugih znanosti) se tako v slovenski kakor v tuji literaturi in v vsakdanjem diskurzu srečujemo z različno terminologijo že pri poimenovanju medicinskih sistemov. Avtorica operira z delnimi rešitvami uporabe terminov na podlagi istrskega primera, pri čemer se poslužuje terminov uradna medicina ali biomedicina, "druge" medicine in znotraj teh tradicionalne ("ljudske") ter komplementarne ("alternativne") medicine. Za izvajalce in uporabnike medicinskih sistemov pa uporablja izraza zdravnik in pacient oziroma bolnik za uradno medicino, zdravilec in zdravljeneec pri tradicionalnih ter terapevt pri komplementarnih medicinah. Pri prevodih temeljnih konceptov discipline, ki še nimajo enotnih slovenskih izrazov, izstopa kategorizacija Kleinmanovih zdravstvenih sistemov (*health care systems*): ljudski sektor zdravstva (*popular sector of health care*), strokovni sektor zdravstva (*professional sector of health care*) in zdravstveni sektor ljudskih zdravilcev (*folk sector of health care*) ter morda še opredelitev metodološke analize terapevtskega "vzgodbljanja" (*therapeutic emplotment*) zakoncev Good in DeVecchio Good.

Eden redkih (če ne edini) pregledov razvoja medicinske antropologije in njenih sodobnih usmeritev, ki jih zasledimo v slovenskem jeziku, je predstavljen v drugem poglavju. Sledi kritično ovrednotenje preučevanja "drugih medicin", zlasti s strani etnologov. Etnološki prispevki so precej doprinesli k razumevanju "drugih" medicin ter s predstavitvijo obsežnega gradiva na celotnem slovenskem etničnem območju zagotovili osnovo za medkulturne in historične primerjave. Vendar njihova dela pogosto odsljikavajo presežene teoretske in metodološke koncepte, zlasti s statičnim in ahistoričnim dojemanjem pojavov, s skoraj popolno odsotnostjo družbenega konteksta in s kulturno-evolucionističnim pogledom na "ljudsko" medicino kot prežitek.

Zaradi pomanjkanja dostopnega gradiva o uradni in tradicionalni medicini v Istri je podan krajši pregled zgodovine zdravstva v Istri od 12. stoletja do oblikovanja povojne Jugoslavije. Ob pregledu arhivskega gradiva, časopisnih člankov in znanstvenih razprav Lipovec Čebrova ugotavlja, da raznolikost teh virov ni samo posledica različnih strok ter časovnih obdobj v katerih so avtorji pisali, ampak tudi politične orientiranosti in etnične pripadnosti. Predstavljen je problem zdravja in institucionalni odgovor nanj, pri čemer so poudarjeni načini, s katerimi si je uradna medicina zagotovila prevlado. Glavne vzroke za slabo zdravstveno stanje med istrskim prebivalstvom je po analizi Anne Marie Vinci (*Malattie e società: Il caso istriano*. V: Gherardi, L., Millo, V. in Vinci, A., M. (ur.): *L'Istria fra le due guerre: Contributi per una storia sociale*. Roma, Ediesse) mogoče najti v pomanjkljivo organiziranih institucijah uradne medicine ter politično-ekonomski in kulturni dis-

tanci med zdravniki v mestu in slovenskim prebivalstvom v ruralnih delih Istre, ki so se v primeru bolezni množično zatekali k domači oskrbi in tradicionalni medicini.

Avtorica poskuša v naslednjem poglavju s pomočjo različnih avtorjev definirati ključne značilnosti tradicionalne in komplementarne medicine in pri tem presega vedno znova prisotno primerjanje z biomedicino oziroma ocenjevanje skozi prizmo biomedicinske epistemologije. Dotakne se tudi institucionalizacije komplementarnih medicin ter tako *Zakona o zdravilstvu*, ki je stopil v veljavo oktobra 2007, s kritiko, da slovenski zakon vztraja pri strogi ločitvi uradne medicine in drugih medicinskih sistemov, medtem ko druge države poskušajo vzpostavljati zakonske temelje, ki bi omogočili uspešno sodelovanje. Prav tako se delovanje t. i. zdravilcev postavlja izven zdravstvenega sektorja na področje gospodarske dejavnosti. Še vedno ostaja sporen *Pravilnik o zdravniških licencah*, v katerem Slovenija kot edina država na svetu zdravnikom z licenco prepoveduje ukvarjanje z zdravilstvom.

V zadnjem poglavju je uvodoma podanih nekaj zgodovinskih podatkov o pomenu in vlogi tradicionalne (v Istri lahko govorimo o bolj ali manj enotni tradicionalni medicini – zato se uporablja ednina, za razliko od raznovrstnih komplementarnih medicin) in komplementarnih medicin v Istri skozi čas. Sledi središčni del knjige, primerjalna analiza etnografske raziskave med tradicionalnimi zdravilkami (le eden izmed informatorjev – izvajalcev tradicionalne medicine – je bil moški, tako da avtorica uporablja izraz tradicionalne zdravilke) in komplementarnimi terapevti v Istri, ki je organizirana na osnovi problemskih sklopov, v katerih zajame epistemološke vidike koncipiranja telesa, etiologije in kategorizacije bolezni, značilnosti tradicionalnih zdravilk in komplementarnih terapevtov ter vidike njihove diagnostične in terapevtske prakse. Avtorica opozori, da tradicionalna medicina in komplementarne medicine predstavljajo v življenju ljudi le tanek segment kulture, zdravilske in terapevtske prakse pa le eno od dejavnosti tradicionalnih zdravilk oziroma komplementarnih terapevtov. Pri tem poskuša (uspešno) ovreči tezo, da tradicionalne medicine obstajajo zgolj zaradi pomanjkljive prisotnosti in dostopnosti institucij uradne medicine (Belicza, Makarovič, Židov). Ne strinja se tudi z avtorji (Bazala, Belicza), ki pripisujejo pomanjkljivo recepcijo uradne medicine le "objektivnim" dejavnikom (geografska oddaljenost, visoke cene zdravstvenih storitev) in "zdravstveni neprosvetljenosti" (Makarovič). Po avtoričinem mnenju ima namreč ključno vlogo pri tem dolgotrajen in nikoli zares presežen konflikt med razlagalnimi modeli tradicionalne in uradne medicine.

V sklepnem delu s preglednico je predstavljen plastičen prikaz podobnosti in razlik med tradicionalno in komplementarnimi medicinami na istrskem polotoku. V kolikor kontinuiteto razumemo kot prisotnost skupnih elementov, ki imajo v enem in drugem medicinskem sistemu podobno funkcijo, potem lahko dojemamo teorije in prakse tradicionalnih zdravilk in komplementarnih terapevtov v odnosu kontinuitete. Ko pa vključimo družbeno-kulturni kontekst, znotraj katerega se ti elementi pojav-

ljajo, trditev ne vzdrži, saj delujejo predstavniki primerjalnih medicinskih sistemov v povsem različnih okoljih, ki se najbolj očitno kažejo v različnem odnosu do zdravlencev. Avtorica kljub temu opozori na trend preferiranja izbire komplementarne terapijske prakse pri "potencialnih" tradicionalnih zdravilkah – osebah, ki posedujejo znanje istrske tradicionalne medicine, a zaradi uveljavljanja komplementarnih terapij in posledično pridobljene družbene legitimacije in legalnosti "zamenjajo" medicinski sistem. To jim omogoča ohlapnost pojma komplementarnih medicin na eni ter določene tendence ali potrebe komplementarne medicine po integriranju elementov tradicionalne medicine na drugi strani.

Krožere ali križišča, simboli srečanja, izmenjave in stika, ki prebivalcem predstavljajo središče njihovega mikrosveta – njihov axis mundi – ali most med znanim, domačim ter neznanim, tujim; mesta, ki si jih ponoči prilastijo mitološka bitja, kot so *štrige* in *štrigoni*, *krsniki* (*kresniki*), *muore* (*more*) in *uorkuli* (*orki*), katerih prečkanje lahko povzroči urok *škontraduro*, se tako ne zdijo več zgolj ljudska "vraževerja" v neki mali vasi ...

Gašper Mithans